

VILJANDI KULTUURIKOLLEDZ.

DIPLOMITÖÖ RAHVAMUUSIKA ERIALAL

MANDOLIINI ÕPIK

KOOSTAS: JAANUS PÕLDER
JUHENDAS: ANNELI KONT

Viljandi
Kultuurikolledži
raamatukogu

<VILJANDIS 1996 >

SISUKORD:

- 1. SISSEJUHATUS**
- 2. MANDOLIINI OSAD JA NENDE NIMETUSED**
- 3. MANDOLIINI MÄNGUASEND**
- 4. HÄÄLESTUS JA HÄÄLESTAMINE**
- 5. MANDOLIINI HÄÄLESTUSED**
- 6. LIPITS JA SELLE KÄSITSEMINE**
- 7. TABULATUUR**
- 8. TREMOLO**
- 9. PÕHILISED MANDOLIINI TEHNIKAD**
- 10. TÄMBRI JA HÄÄLETUGEVUSE ERINEVAD NÜANSID**
- 11. MANDOLIINIGA SAATMINE**
- 12. MANDOLIIN JA TEMA SUGULASPILLID**
- 13. MANDOLIINI HOOLDUS**
- 14. MANDOLIINI AJALUGU EESTIS**
- 15. MANDOLIINI AJALUGU AMEERIKAS**
- 16. LÕPPSÕNA**
- 17. KASUTATUD KIRJANDUS**
- 18. SISUKORD**

SISSEJUHATUS.

Käesolev diplomitöö on mandoliini õpik, mis on mõeldud viiulimängijatele, kellel on huvi õppida lisaks veel mandoliini. Õpik eeldab eelnevaid teadmisi muusikast ja viiulimängust. Seepärast ei ole minu eesmärgiks anda algteadmisi pillimängust, vaid aidata pillimeest läheneda uuele pillile. Viiuli ja mandoliini vasakukäe tehnikad on sarnased ning seepärast ei ole õpikus harjutusi vasaku käe treenimiseks. Põhirõhk on asetatud paremale käele, kuna selle tehnika on viiuldajale uudne.

Õpikus ei ole lugusid, kuna kõik viiulipalad sobivad ka mandoliinil mängimiseks.

Diplomitöösse on sisse pandud ka kursusetööna valminud ajaloo-osa, kuna seda võiks teada iga pillimees, kes alustab uue pilli õpinguid.

Diplomitöö koosneb neljateistkümnest osast. Õpiku osa algab mandoliini osade tutvustusega, seejärel on kirjeldatud mandoliini mänguasendit. Sellele peab viiulimängija eriti tähelepanu pöörama, kuna õige pilli asendi puhul on kergem pilli mängida.

Häälestust tutvustavas peatükis on kirjeldatud, milline on mandoliini häälestus ja kuidas seda pilli häälestada. Siin on ainuke erinevus selles, et mandoliinil on paariskeeled. Lõpuosas on tutvustatud Teile ka teisi võimalusi mandoliini häälestamiseks, mis on kasutusel mõnedes muusikastiilides.

Suurt tähelepanu on pööratud lipitsa käsitlemisele, kuna viiulimängijal pole seda varem vaja läinud. Siia alla käivad ka tremolo ja teised mandoliinile iseloomulikud mängutehnikad.

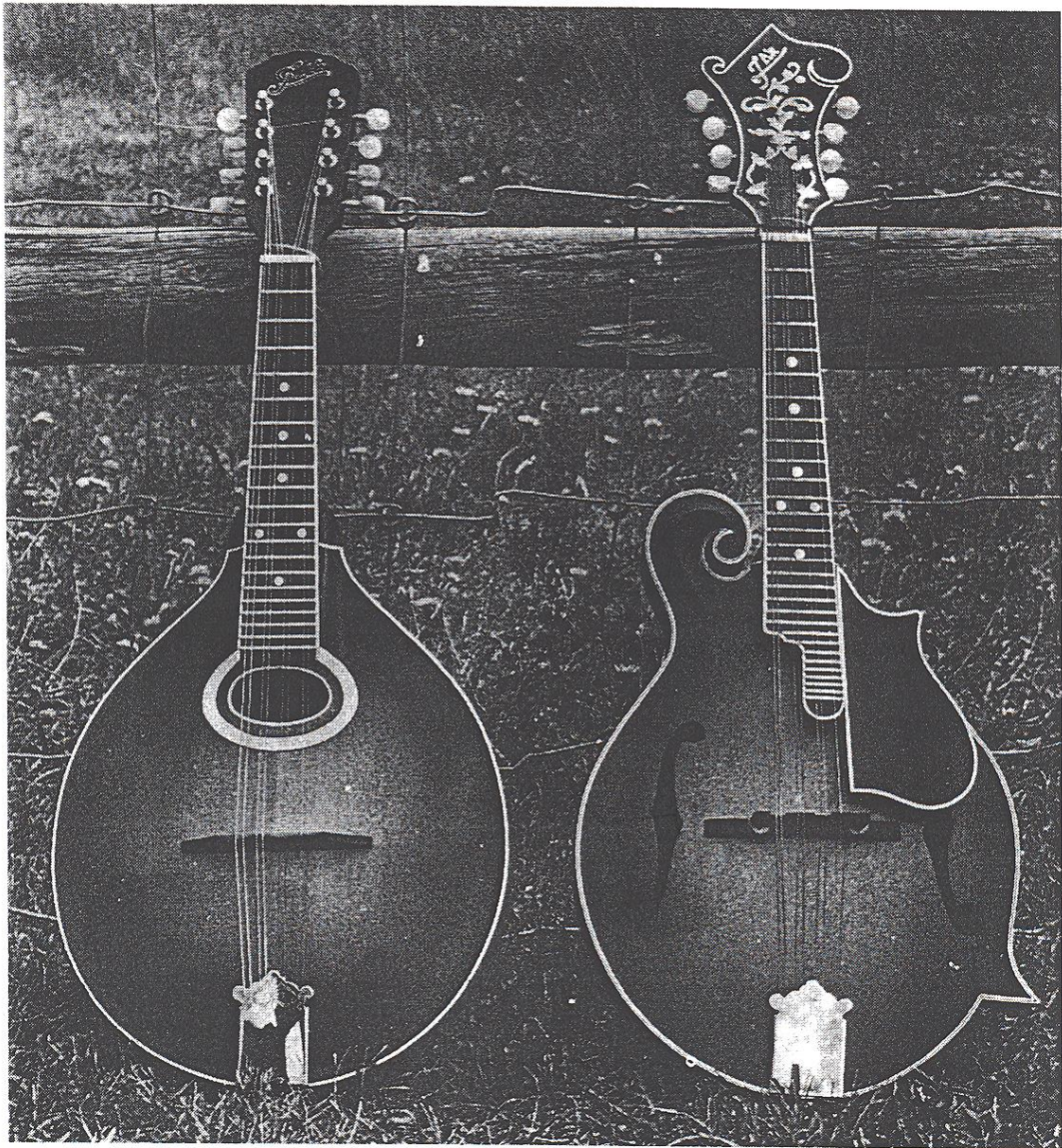
Õpikuosa lõpus on antud kasulikke nõuandeid mandoliini hooldamiseks, kuigi enamus nõuandeid kehtivad ühtviisi kõikide pillide kohta ja hoolas pillimees teab neid juba isegi.

Lõpetuseks on ülevaade mandoliini sugulaspillidest ja pilli ajaloost Ameerikas ning Eestis.

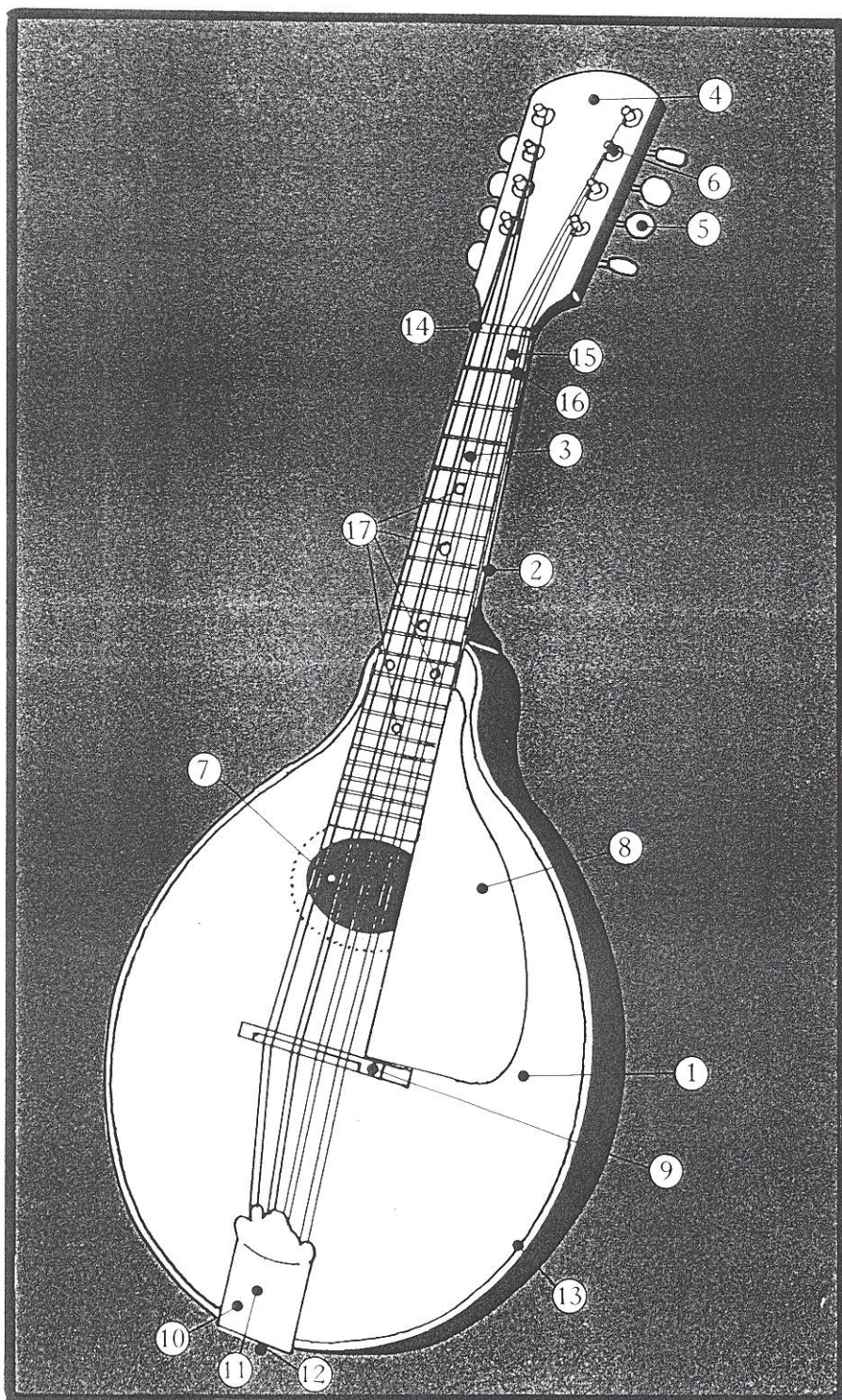
Eestis ilmunud õpikuid ei saanud kasutada, kuna need (V. Marveti ja U. Uiga koostatud Mandoliiniõpik ning T. Paometsa pedagoogilised lugemised "Mandoliiniorkester lasteorkestrina") põhinevad klassikalisel muusikal ja on mõeldud lastele. Õpiku koostamisel on eeskujuks võetud Seppo Sillanpää mandoliiniõpik ja kasutatud on ka Bud Orr'i koostatud õpikut "Anthology of Mandolin Music". Lipitsa harjutused on koostanud Sibelius Akadeemia Rahvamuusika osakonna mandoliini üliõpilane Jarmo Romppanen.

Ajaloo osa allikmaterjalidena on kasutatud Heldur Vaabeli isiklikke mälestusi, Eesti Muusika Biograafilist Leksikoni, Eesti Majanduselu Leksikoni, Tartu Töösturite Keskühingu Leksikoni.

Selle õpiku põhjal ei ole võimalik saada heaks virtuoosiks, kuna mandoliini mängus on veel palju nüansse, mida selles õpikus ei ole tutvustatud. Õpik annab aluse edasiseks iseseisvaks tööks ja kindlasti ei asenda see õpetaja käest individuaalselt saadud nõuandeid ja soovitusi.

Jussi Ala-Kuhan valmistatud
A- ja F-mandoliinid.

MANDOLIINI OSAD.

- 1) korpus, mille kuju ja ehitus muutuvad vastavalt mudelile.
- 2) Kael
- 3) Sõrmlaud
- 4) Pea, mille suurus ja kuju on väga erinevad. Seal asub ka harilikult te-gija nimi.
- 5) Häälestus-nupud.
- 6) Häälestaja ülaosa, kuhu keeled kinni-tuvad.
- 7) Hääleava, mis mõnedel mudelitel on asendatud f-avadega.
- 8) Lipitsa kaitse kaitseb kaant kriimustuste eest.

- 9)Roop- mis on enamasti liigutatav ja selle kõrgust on võimalik muuta.
- 10)Keeltehoidja-millel on tavaliselt eemaldatav iluplaat.
- 11)Keeltehoidja konksud- mis on iluplaadi all.
- 12)Kaelarihma kinnitusnupp.
- 13)Serva kaunistus- mis ühtlasi kaitseb liitekohta.
- 14)Sadul
- 15)Sõrmlaua esimene krihvi vahe
- 16)Sõrmlaua esimene krihvi traat
- 17)Sõrmlaua kaunistusmärgid- mis ühtlasi aitavad vajalikke noote üles leida.

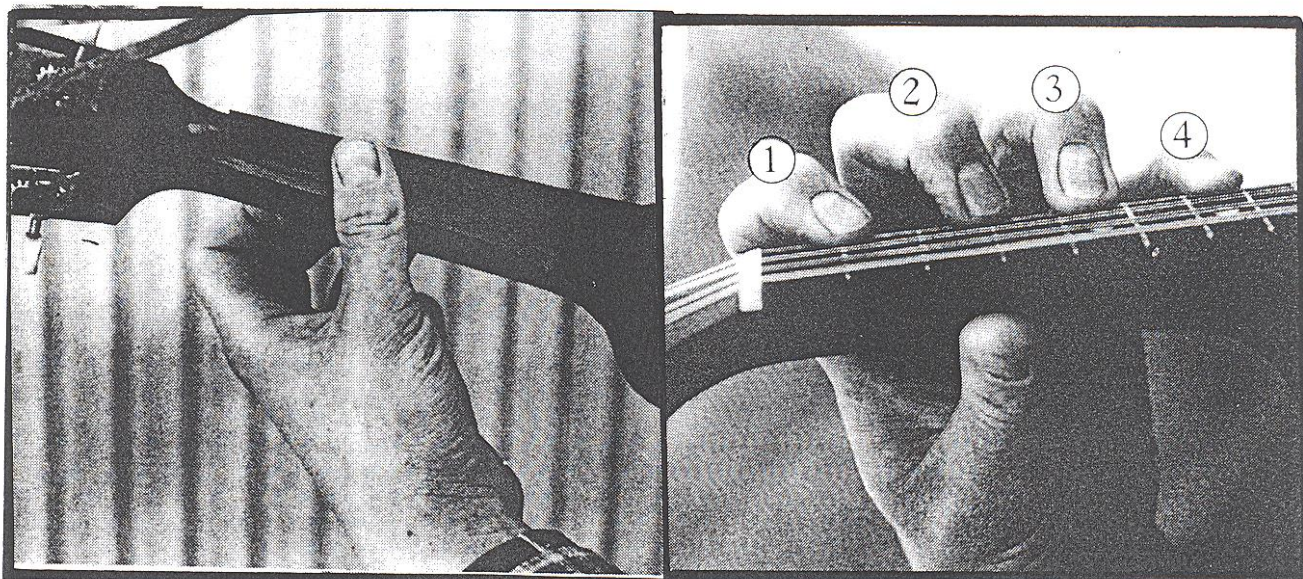
MANDOLIINI MÄNGUASEND.

Mandoliini mänguasend peab olema selline, et pilli ei peaks kummagi käega kinni hoidma. Kumerapõhjalisel, nn. Naapoli mandoliinil peaks kasutama kindlasti rihma, kuid siledapõhjaliste mandoliinidega on lihtsam. Kuid pilli peaks valima ikka selle järgi, millist stiili kavatsetakse mängida, mitte selle järgi, mis on mugavam.

Järgmised juhised on mõeldud pilli mudelist sõltumata.

-- Pilli kaas peaks olema mängijale näha nii istudes kui seistes mängides. Siis vajutavad vasaku käe sõrmed keeli õige nurga all ja nende liikumist on hea jälgida.

-- Pilli kael on umbes 45 nurga all üles poole, sest siis on lipits keeltega risti.

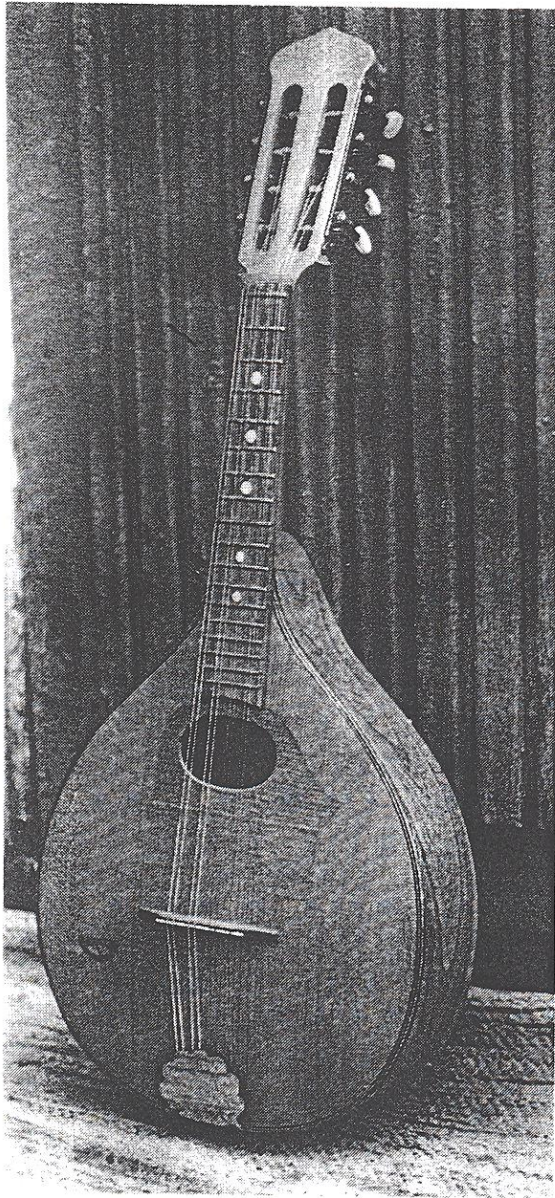

-- Vasak käsi asetub kaelale nii, nagu piltidel näha. Nii ei tõuse põial sõrmlaua peale ja teistele sõrmedele jääb küllalt ulatuvust. Ka kõige lühemad sõrmed saavad ulatuvust juurde kui tuua vasak küünarnukk natuke ettepoole.

-- Sõrmed vajutavad keeli võimalikult otse ja kergelt kumerdatult aga mitte kunagi tagurpidi nõgusalt. Nii võtavad sõrmed vähem ruumi ja ei sega teisi keeli.

-- Parema käe küünarvars toetub kergelt korpuse servale. Ranne peab olema vaba, liikuv ja natuke ülespoole püsti.

-- Seistes aitab rihm hoida pilli sellises asendis nagu istudes, istudes võib rihm pilli toetada, kuid ei ole tingimata vajalik.

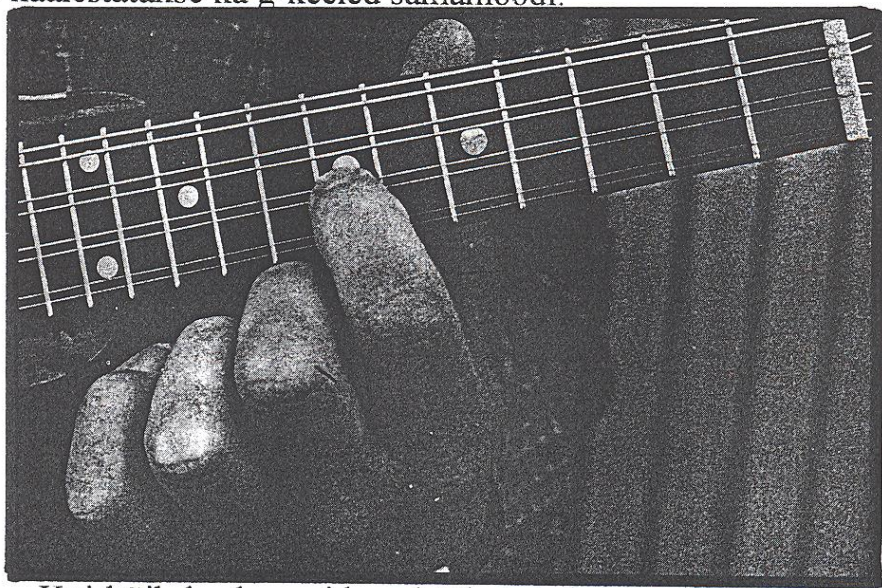
Soomes valmistatud mandoliinid

HÄÄLESTUS JA HÄÄLESTAMINE.

Mandoliini keelepaarid häälestatakse madalamatest e. paksematest alates g g d d a a e e. Keeled nummerdatakse nootides nii, et kõige õhem keelepaar ehk e-keeled märgitakse O ja järgmised vastavalt O O ja O.

Häälestus on siis sama nagu viiulis, kuid ühe keele asemel on 2 keelt. Mõnedes rahvamuusika stiilides võib mandoliini häälestust muuta vastavalt paladele ka erilistesse akordidesse, kuid need on küllaltki harvad kõrvalepõiked ülemaailma kasutatavast standardhäälestusest.

Üldine ja lihtsaim viis häälestada on alustades a-keelest. Kõigepealt häälestatakse üks keel ja siis teine. Kui a-keeled on hääles, siis vajutatakse nad seitsmendast vahest alla, nagu pildil. Nüüd saadakse e-noot ja vabad e-keeled häälestatakse sellega võrreldes ükshaaval samaks. Järgmiseks häälestatakse d-keeled. Neid seitsmendast vahest vajutades peaks saama sama heli nagu a-keelele. Lõpuks häälestatakse ka g-keeled samamoodi.

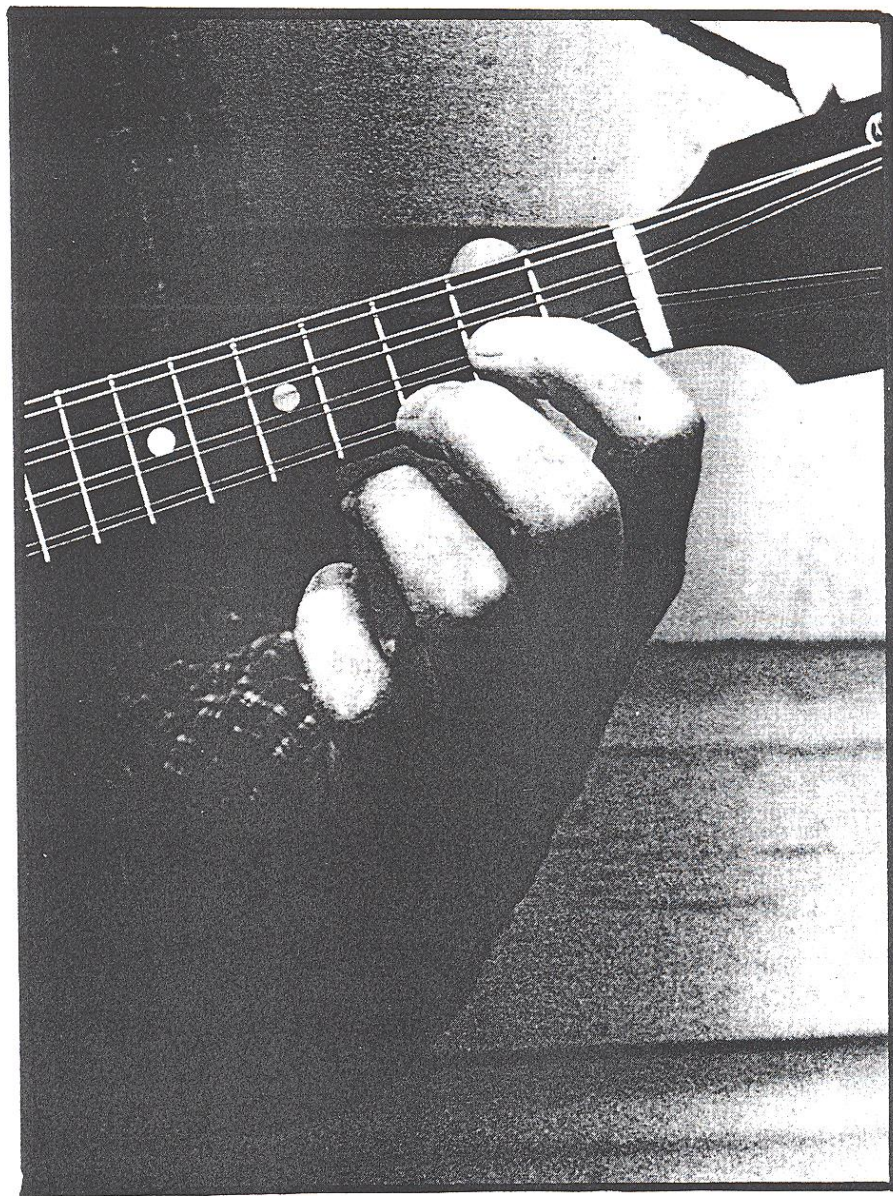

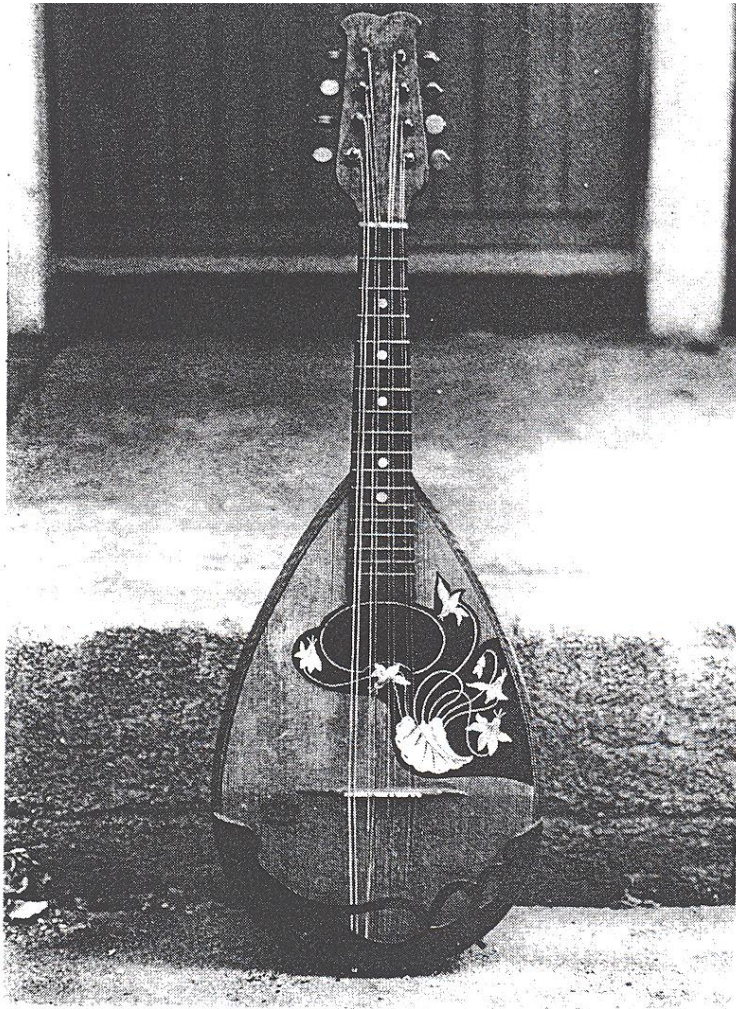
Kui kõik keelepaarid on häälestatud, tuleks kogu eelnevat protseduuri korrata, eriti kui pill oli täiesti häälest ära. Kui jämedamaid keeli häälestada siis peenemate keelte pinge langeb või tõuseb, sest kael annab järgi vastavalt pinge muutmisele. Kui a-keeled on lõpuks etaloniga võrreldes samad ja muud keeled a-keeltega võrreldes, võib häälestust kontrollida veel akordide abil.

Kui vasaku käe esimene sõrm asetatakse a-keele teise vahesse ja teine sõrm e-keele kolmandasse vahesse (nagu pildil vt järgmisel lk.), tekib kõiki keeli tõmmates G-duuri akord. Kui keeled on hääles kõlab akord puhtalt, kuid kui pilli hoolikast häälestamisest hoolimata kõlab akord mustalt, siis võib viga olla pillis.

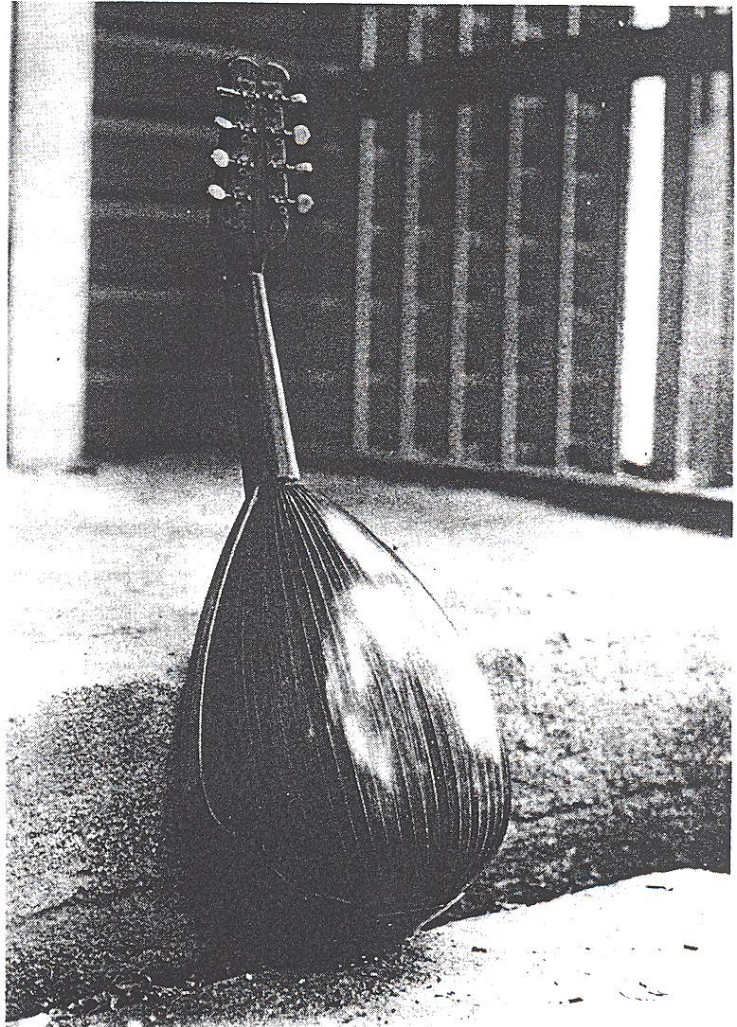
Roop võib olla vales kohas, sõrmlaud võib olla ebatäpne või häälestusnupud töötavad puudulikult. Häälestusnupud võib vahetada uute vastu, roobi asendit võib kontrollida ja muuta, kuid ebatäpne sõrmlaud tuleb tervenisti välja vahetada uue vastu. See on üldine probleem odavate pillide puhul ning mõningaid pille ei tasu isegi remontida.

Kaheteistkeelsetel pillidel on e-keelteks kaks tavalist metallist keelt ja üks jämedam punutisega keel. Jämedam on häälestatud oktaav madalamalt, kui peenemad.

Naapoli-päritolu
Catania mandoliin

MANDOLIINI HÄÄLESTUSED.

Kui mandoliin oli XVIII saj alguses noor ja endale kohta otsiv Itaalia pill, olid erinevatel linnadel vaid neile omased mandoliini tüübid ja nende häälestused. Häälestust mõjutas see kas pill sarnanes rohkem viiulile või mõnele lauto sugulaspillile. Uurija Sachs on leidnud 1700 a.-te algupoolelt kümnekond erinevat mandoliini häälestust. Tänapäeval kasutusel olev kvinthäälestus muutus püsivaks siis, kui naapoli tüüpi mandoliinid said valdavaks. Seda häälestust kasutatakse nüüd valdavalt, v.a. mõned rahvamuusika stiilid.

Mõned vanad klassikalised lood on tehtud alguses nn. milaano mandoliinile, kuid kaasaegsed lood on nootides tavaliselt seatud naapoli mandoliini tarbeks. Milaano mandoliinil on kasutusel mitu erinevat häälestust ja erinevaid keelte arvusid. (see on olnud kas paariskeeleline või üksikute keeltega varustatud milaanomandoliin mille häälestus on gg hh ee aa dd gg)

Ameerika rahvamuusikale on omane see, et häälestust muudetakse vastavalt palale. Eriti banjo, viiuli ja dulcimeri mängijad otsivad sellise häälestuse kus on rohkem vajaminevaid meloodia- ja saatehääli või mõni ülemheli sobib hästi vastavasse palasse. Mandoliini häälestust ei muudeta USA-s mitte tihti, vaid eelpool nimetatud pillidel mõnevõrra siiski.

Mandoliini võib häälestada lahtisesse akordi nii, et keeled vabalt mängituna moodustavad duur- või moll kõla või mõne neile põhineva nelja noodilise akordi. Üks selline levinud häälestus on lahtine G- häälestus, mis saadakse nii, et e-keelt lastakse tooni võrra alla; d- ja a-keelt tõstetakse tooni võrra üles h-sse. Kui nüüd alumised keeled jäävad samaks mis enne, siis saame uueks häälestuseks gg dd hh dd. Hääled moodustavad G-duuri kolmkõla, kus viies aste on kahes erinevas oktaavis. Sellise häälestusega saadakse G -duur lahtiselt ilma keeltele vajutamata ja muud duurid saadakse siis, kui liigutatakse esimest sõrme otse piki sõrmlauda. C-duur on 5. vahes, D-duur on 7. ndas vahes jne. Niimoodi on saatmine äärmiselt lihtne, kuid saade kõlab raskelt, kuna kõik hääled liiguvad samas suunas.

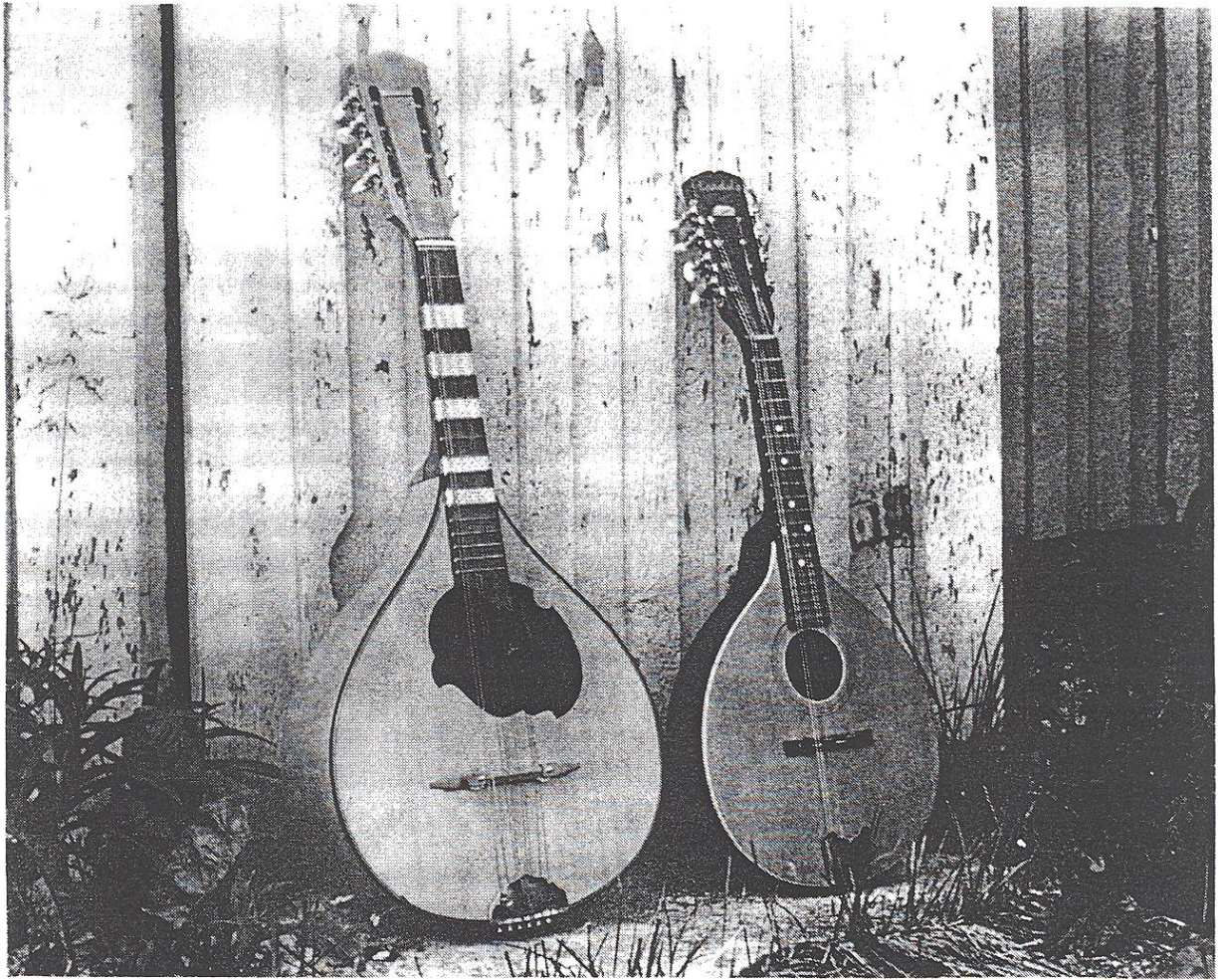
Kui soovitakse mõnda keelt häälestada normaalsest tasemest kõrgemale peab olema väga ettevaatlik. Keeled katkevad kergesti ja ka pilli kaas ei talu pikaajalist ülepinget. Soovitav on häälestada nii nagu eespool juttu oli - osad keeled kõrgemaks ja osad madalamaks. Avatud häälestuses võidakse ka ainult

üks keeltepaar häälestada teistest erinevalt. Nii saadakse mistahes noot helisema vaba saatekeelena, samal ajal kui teisi keeli mängitakse vabalt harilikul viisil.

Nii öelda Crosskey-häälestuses häälestatakse ühe ja sama keeltepaari keeled eri kõrgustele. Kui näiteks teine e-keel keeratakse alla cis- nooti, siis moodustavad kaks ülemist keeltepaari iseenesest a-duuri akordi. Crosskey-keeltepaari sõrmedega ei vajutata, kui just ei taheta parodeerida mõnd idamaist viisikäiku nagu mõnedes bluegrass- instrumentaalpalades tehakse.

Eespool juttu olnud G-duuri häälestusest saadakse kergelt crosskey - häälestus, kus ei ole karta keelte katkemist, kui madalamad keeltepaarid jäävad samaks. A-keeled lastakse tooni võrra alla g-sse, sisemine e-keel lastakse alla h-sse ja välimine e-keel lastakse tooni võrra alla d-sse. Lõpptulemuseks on järgmine G-duuri häälestus: gg dd gg h d

Üldiselt suhtutakse häälestuse muutmisesse eelarvamusega, kuid selliselt saab mandoliinimängu võimalusi piiramatult laiendada. Näiteks resoneerub lahtisesse duuri või molli häälestatud mandoliini akord alati teistmoodi, kui normaalse kvinthäälestusega akord.

Ida-Euroopa mandoola ja soome Landola
mandoliin

LIPITS JA SELLE KÄSITSEMINE.

Õige lipitsa ehk plektra valik ja selle käsitsemine mõjutavad pilli tooni ja hääle võimsust. Parem käsi on mandoliinimängus sama tähtis kui viiuldajal poognakäsi. Heast vasakukäe tehnikast ei ole kasu, kui parema käega tekitatakse heli valesti. Mängijate maitsest ja nõudmistest sõltuvalt on lipitsa kuju, suurus, paksus ja materjal väga erinevad.

Eriti õhukese "thin"- lipitsaga on kerge mängida kiireid käike ja tremolot, kuid sellega tekitatud helil ei ole võimsust. Keskmise "medium"- lipits on soosituim, kuna sellega saab juba ka võimsamat häält tekitada.

Mõned professionaalsed kontsertmandolinistid peavad parimaiks eriti jäikasad "heavy"- ja "extra heavy"- lipitsaid, millede kasutamine nõuab rohkem harjutamist. Nendega saab teha dünaamikat kõige vaiksemast helist kõige tugevamani välja.

Lipitsaid tehakse tänapäeval erilisest plastimaterjalist. Vahel on kauplustes näha ka metallist või kivist lipitsaid. Vanasti oli lipitsa materjaliks kilpkonna kilp, kuid nüüd on selle valmistamine paljudes maades keelatud.

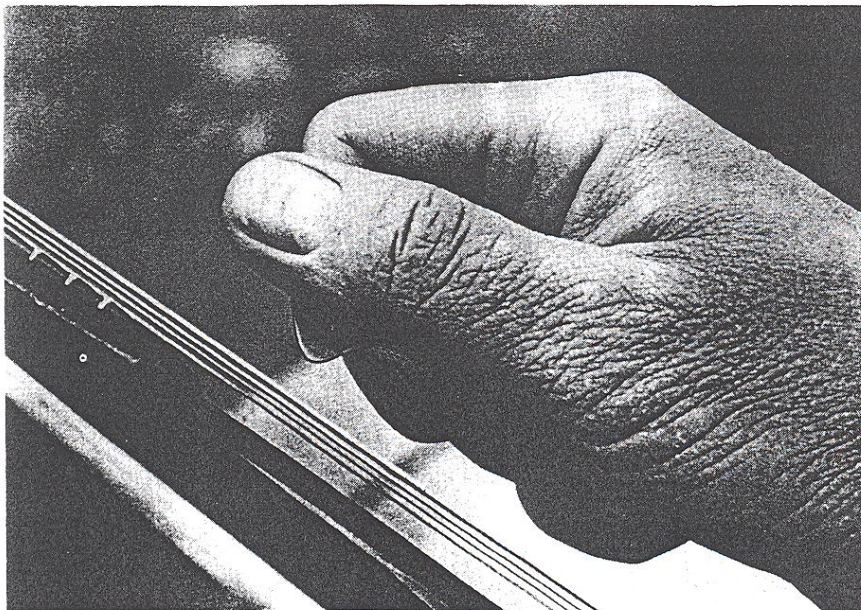
Enamus lipitsaid on tilga või ümara kolmnurga kujulised. Lipitsa nurga kuju muudab hääle tämbrit: ümar nurk annab pehmema ja terav kirkama hääle. Ka keelte paksus mõjutab seda, millist häält erinevad lipitsad tekitavad. Sellepärast peaks iga mängija proovima paljusid erinevaid keeli ja lipitsaid parema tulemuse saamiseks.

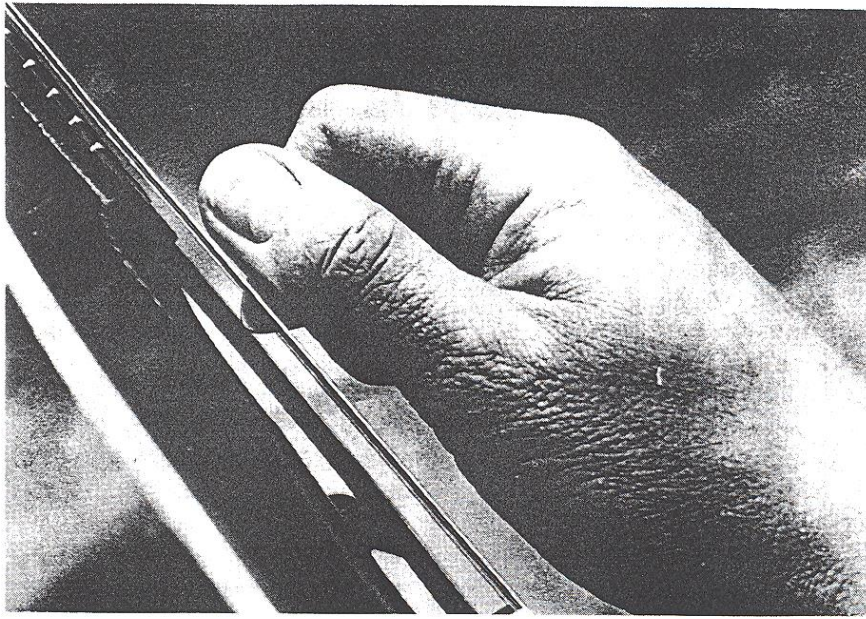
Mandoliinimängus on tähtsaim õppida pidama parem käsi vaba ja liikuv. Randme liigutused peavad olema kiired ja edasi-tagasi pöörlevad, kätt tuleks liigutada nagu võtit keerates. Selline liigutus on võimalik, kui käsi ei toetu mujale kui pilli korpuse servale küünarvarre sisemise küljega. Õlavarre ja randme pidev pingutamine tekitab väsimust ja pika aja peale ka invaliidistumist.

Maailmas on mõned mandoliini virtuoosid, kelle mängutehnika erineb nn. klassikalisest mängutehnikast; lipitsat hoitakse ainult sõrme otstega, rannet toetatakse roobile ja mäng kõlab ilusti; sellepärast on vaja olla teadlik sellest, mis pingutused, mis asendis tekivad. Igauks võiks ise erinevaid asendeid proovida ja endale sobiva leida.

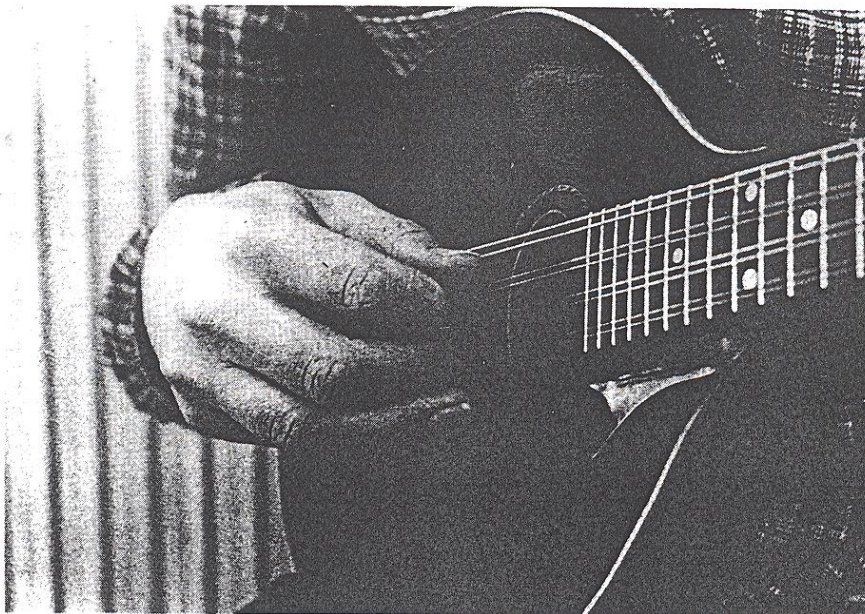

Iseõppinud mandolinistid võtavad lipitsast kinni ainult sõrmeotstega. Tugeva ja pidava võtte saamiseks tuleb lipits asetada esimese sõrme esimesele lülile. Siis pannakse põial lipitsa peale nii, et ainult nurk näha jääb. Nii püsib lipits paigal ja ranne jääb vabaks.

Nagu varem oli juttu, hoiavad esimene sõrm ja põial lipitsast kinni ning ülejäänud sõrmed on kergelt kõverdatud. Mõningates palades võib väike sõrm kergelt toetuda lipitsa-kaitsele või pilli kaanele. Sõrmi ei tohi kõvasti vastu kaant suruda, kuna see tekitab lihase pingeid ja väsitab ning lisaks summutab häält. Kõige mitmekülgsem mängutehnika saavutatakse nii, kui õppitakse mängima ranne pilli kaanest täiesti eemal. Nii saab pilli tämbrit ja hääle tugevust kõige paremini ning kiiremini muuta.

LIPITSA HARJUTUSED

TÜÜD
NR. 1.

п п п п
п п п п

NR. 2.

2. a)

2. b)

NR. 3.

Handwritten musical score for NR. 3, featuring ten staves of music in G major and 4/4 time. The score includes various rhythmic patterns, slurs, and fingering instructions such as (1)(3), (2)(3), and (3)(2).

NR. 4

Handwritten musical score for NR. 4, featuring two staves of music in G major and 4/4 time. The score includes slurs and fingering instructions such as 1. and 2. above the notes.

NR. 5

Handwritten musical score for NR. 5. The first staff contains a melodic line with rhythmic markings 'p v', 'p v', 'v', and 'p v'. The second staff continues the melody with a first ending bracket labeled '1.'. The third staff includes a second ending bracket labeled '2.', a 'p. OFF' instruction, and a 'D.C.' instruction. Fingerings are indicated by numbers in parentheses: (1)(3), (2), (3), (2), and (4)(2).

NR. 6

Handwritten musical score for NR. 6. The first staff shows a melodic line with rhythmic markings 'p p p v', 'p p v', and 'p p p v'. The second staff contains a complex rhythmic pattern with many 'p v' markings and fingerings like (1)(3), (2), (3), (4), (2), (3), and (4).

NR. 7

Handwritten musical score for NR. 7. The first staff shows a melodic line with rhythmic markings 'p v p v p v', 'p v p v p v', 'p v p v p v', and 'p v p v p v'. The second staff continues with 'p v p v p v' and 'p v p v p v'. The third and fourth staves contain rhythmic patterns with markings like 'v p v p v', 'v p v p v', 'v p v p v', and 'v p v p v'. The score ends with the word 'FINE.' on the right side.

NR. 7 jätk.

Handwritten musical notation for NR. 7 jätk. It consists of two staves in G major. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a bass clef and a key signature of one sharp (F#). Both staves contain rhythmic notation with notes and rests, and are marked with 'JNE' at the end. The notation includes various note values and rests, with some notes beamed together.

NR. 8.

Handwritten musical notation for NR. 8. It consists of four staves in G major. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The third and fourth staves have a bass clef and a key signature of one sharp (F#). The notation includes various note values and rests, with some notes beamed together. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

NR. 9.

Handwritten musical notation for NR. 9. It consists of two staves in G major. The first staff has a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The second staff has a bass clef and a key signature of one sharp (F#). The notation includes various note values and rests, with some notes beamed together. The piece ends with a double bar line and repeat dots.

NR. 10.

Handwritten musical notation on three staves. The first staff is in G major (one sharp) and 4/4 time, with a tempo marking of quarter note = 4. It contains a sequence of chords: G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5. Above the first three chords are the markings "p", "v", and "p". Above the last three chords are "p", "v", and "p". The second staff continues the sequence: G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5. Above the last three chords are "p", "v", and "p". The third staff continues: G4, A4, B4, C5, D5, E5, F#5, G5. Below the first chord is the marking "III 0". The piece ends with a double bar line.

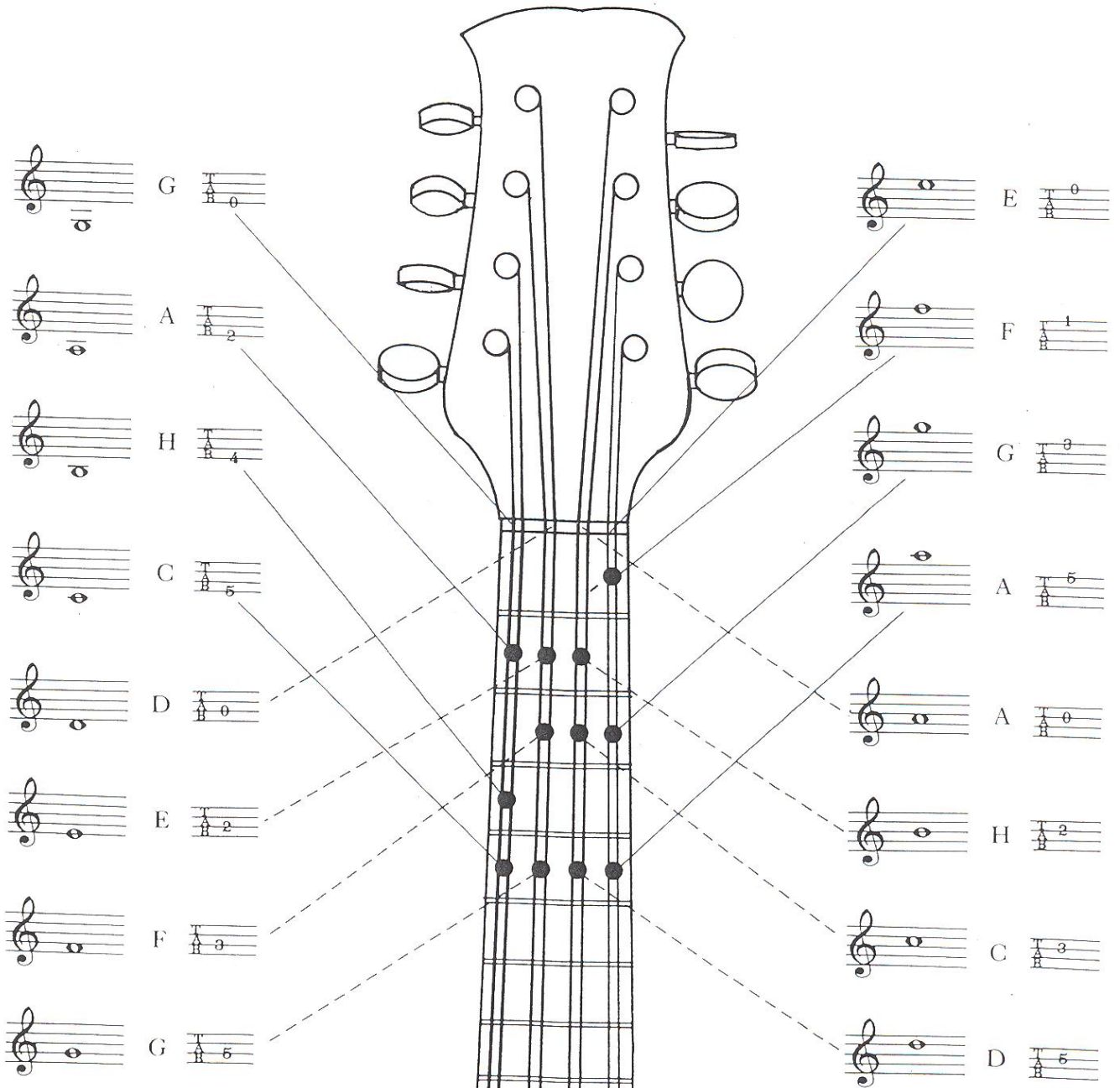
Rauno Niemise
valmistatud mandoliin

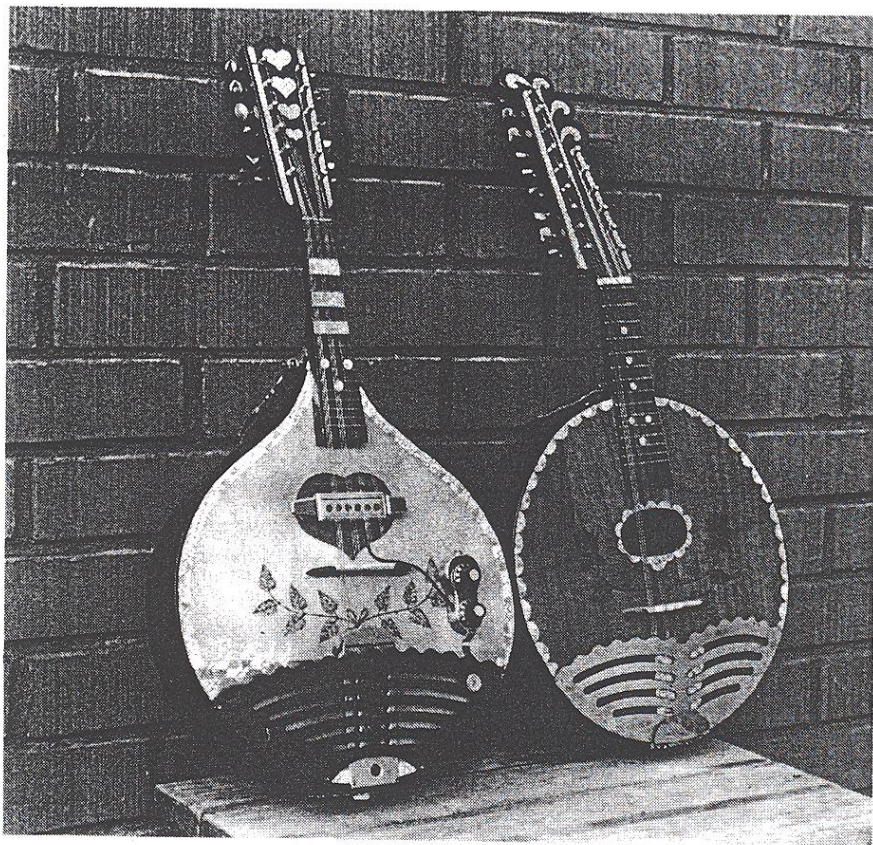

Saksa Höfner
mandoliin

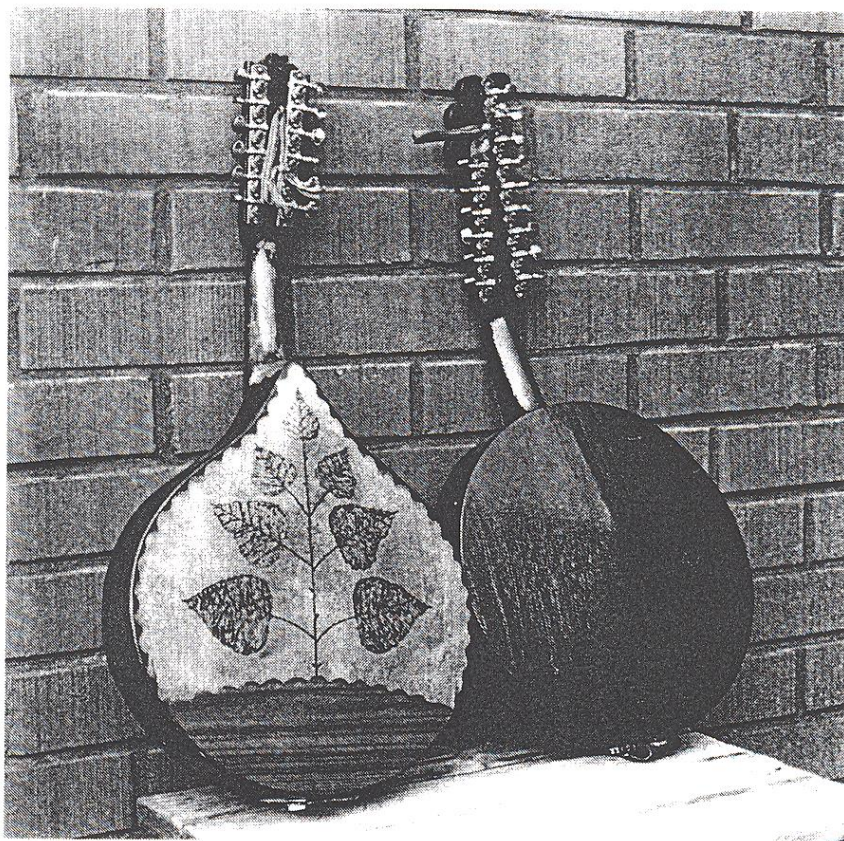
TABULATUUR.

Tänapäeval ainult õpikutes kasutatav tabulatuurikiri on palju vanem, kui noodikiri. Tabulatuur on ühisnimetaja kõikidele neile meetoditele, kus instrumendi välimust on kasutatud lähtekohana viisi üles kirjutamisel. Ka mandoliini tabulatuur on vaid pilt mandoliini sõrmlauast. Tabulatuuris on neli joont. Esimene, kõige ülemine joon vastab e- keelele, teine a- keelele, kolmas d- keelele ja neljas, kõige alumine g- keelele. Kui sõrm peab vajutama e- keele teise vahesse, siis märgitakse esimesele joonele number 2.

Arvo Kettuse valmistatud
mandoliinid

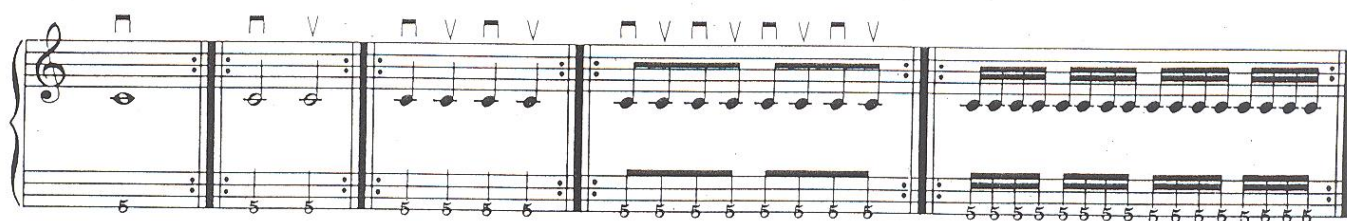

TREMOLO.¹

Mandoliini heli kestab väga lühikest aega ja et seda pikendada, kasutatakse tremolot. Uurijate arvates on tremolo pärit Itaalia rahvamuusikast. Tremolot võib olla mitut tüüpi: see võib olla hõre ja ühesuguse rütmiga; üks noot võib olla jagatud kolmeks e. triooliks; tremolo võib olla pidev ja tihe; ta võib olla ka laulev ja tema tihedus ning dünaamika võivad pidevalt muutuda. Tremolo tüübi määrab ära muusikapala stiil.

Tremolo harjutamist peab alustama hästi aeglaselt. Kõigepealt mängitakse üks terve noot alla, siis kaks poolnooti alla-üles ja nii kogu aeg kaks korda kiiremini. Iga noot peab olema puhtalt ja korralikult mängitud.

Jälgima peaks seda, et lipitsa nurk ei satuks liiga sügavale keelte vahele, sest siis tekib katkendlik heli. Kõikidest mandoliini tehnikatest nõuab tremolo kõige rohkem tööd, kuid see tuleb hiljem kõikides lugudes kasuks.

PÕHILISED MANDOLIINI TEHNIKAD.

Libistamine e. "SLIDE" on pärit ameerika rahvamuusikast. See seisneb selles, et kaks ühel keelel asuvat heli seotakse teineteisega ühe lipitsa tõmbega. Esimene heli tekitatakse nii kõvasti, et keel heliseb ka siis, kui sõrm on piki keelt libisenud uude paika. Kui "slide" peab sisaldama kolme- või enamat heli, peab esimest tõmbama väga kõvasti, et ka viimased kuulda oleksid. "Slide"-i võib mängida ka allapoole. "Slide" märgitakse nooti kaarega ja SL- märgiga.

The image shows a musical staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The staff contains three measures of music. Each measure has a slur over two notes. Below the staff, the letters 'T', 'A', and 'B' are written vertically, indicating the strings. Fingerings are indicated by numbers 2 and 3. The notation includes a sharp sign on the first line of the staff. Below each slur, the letters '-SL' are written, indicating the slide technique.

Libistamisele lähedane tehnika on "HAMMER-ON" e. ülespidine legato. Sellega seotakse ka kaks eri kõrgusel olevat heli ilma erilise lipitsa tõmbeta. Kui esimene heli on tõmmatud, lüüakse sõrmega sama keele teist heli vastavas vahes. Õieti sooritatud "hammer-on"-i puhul saadakse lipitsatõmbele vastav heli. Löögile eelnev heli peab olema jälle nii tugev, et teine heli jaksaks kõlada. "Hammer-on" märgitakse nooti kaare ja h-o -märgiga. Ameerika rahvamuusikas mängitakse "hammer-on"-i abil väga kiireid käike. Kui vaid igat teist heli tõmmatakse lipitsaga, siis mängu kiirus loomulikult kahekordistub.

The image shows a musical staff with a treble clef and a key signature of one sharp (F#). The staff contains three measures of music. Each measure has a slur over two notes. Below the staff, the letters 'T', 'A', and 'B' are written vertically, indicating the strings. Fingerings are indicated by numbers 0, 2, and 5. The notation includes a sharp sign on the first line of the staff. Below each slur, the letters '-H' are written, indicating the hammer-on technique.

“PULL-OFF” e. alaspidine legato on “hammer-on”-i vastand, kus keelel olev sõrm tõmmatakse sellest nii kõvasti kõrvale, et keel jääb helisema. Nii saab mängida juba pika nelja helilise käigu ilma lipitsat kasutamata. Selleks peavad alguses olema kõik neli sõrme vajutatud sõrmlaua vastu, selle järel tõmbab neljas sõrm helisema kolmanda, kolmas teise, teine esimese ja lõpuks esimene vaba keele. “Pull-off” märgitakse nooti kaare ja p-o -märgiga.

The image shows a musical score for a pull-off exercise on a guitar. It consists of two staves: a treble clef staff and a bass clef staff. The treble staff contains three measures of music, each with a half note and a slur over it. The notes are G4, A4, and B4. The bass staff contains three measures of music, each with a half note and a slur over it. The notes are E2, D2, and C2. The first measure of the bass staff has a '3' above the note, the second has a '3' above the note and a '2' below the note, and the third has a '5' above the note and a '3' below the note. The notes in the bass staff are connected by a slur, and there are '-P' markings below the notes in the treble staff.

4/4

-SL -SL -SL -SL   -SL -SL -SL -SL   -SL -SL -SL -SL   -SL -SL -SL -SL

TAB 4/4

4 5 4 5 4 5 4 5   2 3 2 3 2 3 2 3   2 3 2 3 2 3 2 3   2 3 2 3 2 3 2 3

4/4

-H -H -H -H   -H -H -H -H   -H -H -H -H   -H -H -H -H

TAB 4/4

0 2 0 2 4 5 4 5   0 2 0 2 4 5 4 5   0 2 0 2 4 5 4 5   0 2 0 2 2 3 2 3

4/4

-P -P -P -P   -P -P -P -P   -P -P -P -P   -P -P -P -P

TAB 4/4

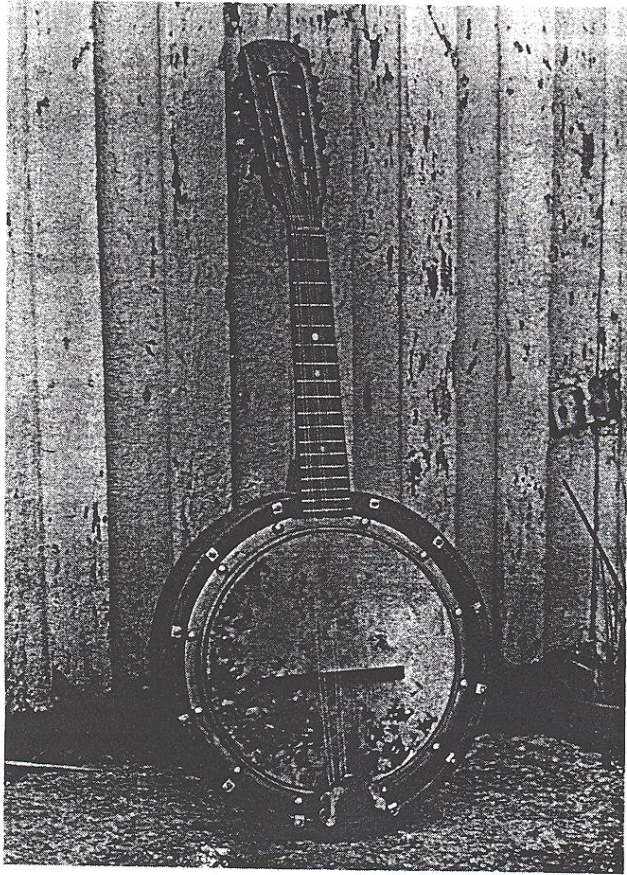
2 0 2 0 5 4 5 4   2 0 2 0 5 4 5 4   2 0 2 0 3 2 3 2   2 0 2 0 5 3 5 3

4/4

-H -SL -H -P   -SL -P -H -P   -H -P -SL -H   -P -H

TAB 4/4

0 2 4 5 0 2 3 2   3 5 5 3 0 2 2 0   0 2 2 0 2 3 3 5   5 3 0 2 3

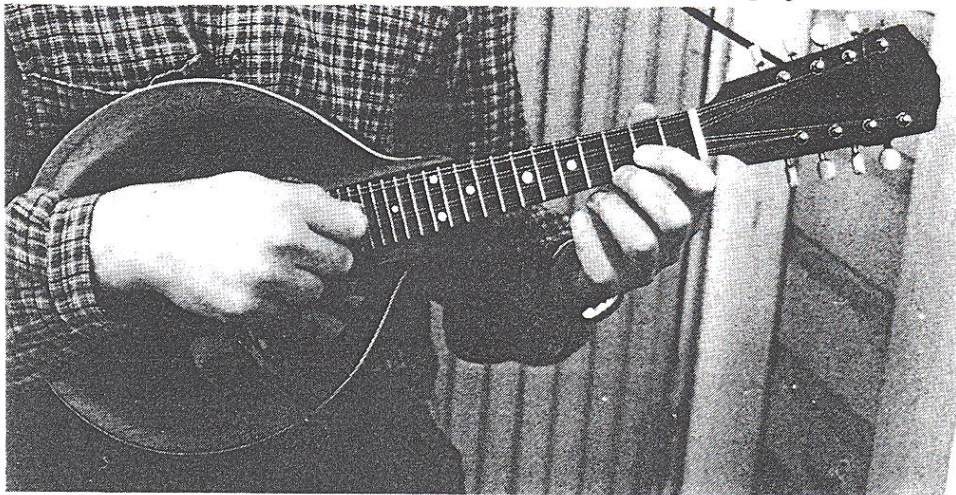
Mandoliin-
banjo

TÄMBRI JA HÄÄLE TUGEVUSE ERINEVAD NÜANSID.

Monotoonne, ühe ja sama tugevusega mängitud lugu, tüütab kuulaja üsna ruttu ära, olgu lugu ükskõik mis stiilis ja mängija tehnilised väga head. Milline nüanss millisele palale sobib, selle määrab ära esitatava pala stiil.

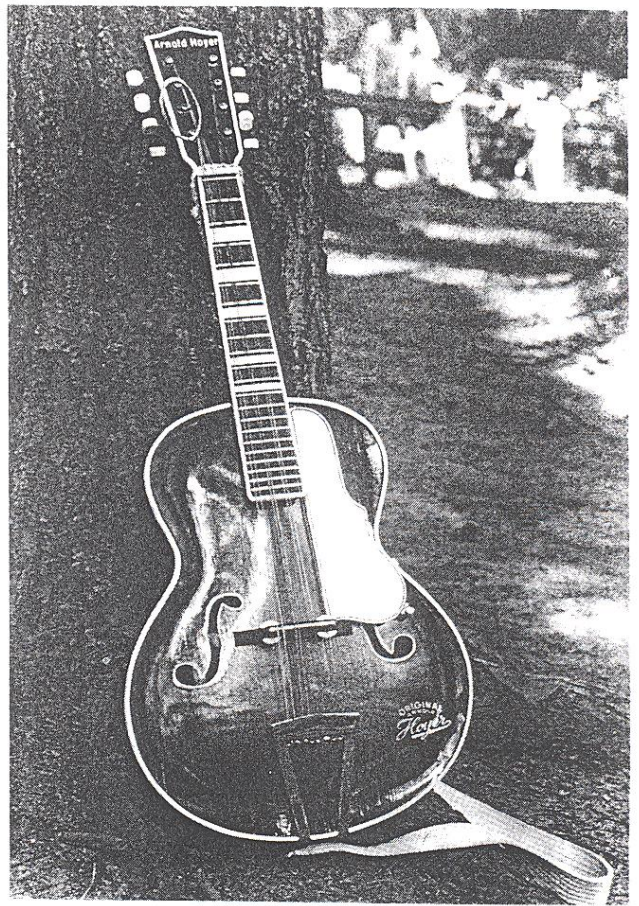
Eriti hea on tämbri ja dünaamika muutmiseks vahetada lipitsaga tõmbamise kohta piki keeli nagu piltidel näidatud. "Sul tasto"- puhul tuleb mängida sõrmlaua kohal ja nii tekitatud heli on pehme ja vaikne. Vastandina sellele on "sul ponticello", heli tekitatakse peaaegu roobi juures. Selline hääl on terav ja kiiresti sumbuv. Need on kaks äärmust ja nende vahele mahub palju erinevaid tämbreid instrumendist, lipitsast ning keelte tõmbamisest sõltuvalt. Kui lipitsat tõmmata piki keeli, tekib pehme heli, kui risti, siis selge ja terav heli.

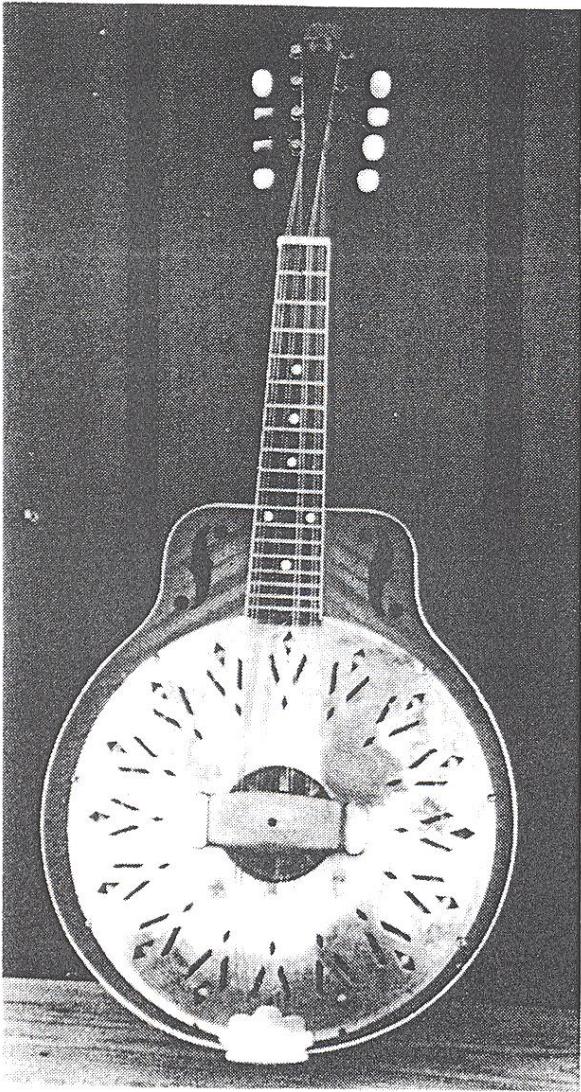
Sul tasto

Sul ponticello

Saksa kitarritüüpi
mandoliin

Dobromandoliin

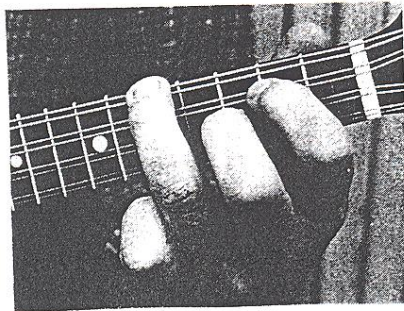
MANDOLIINIGA SAATMINE.

Kõrge, terav ja kitsas hääleulatus teevad mandoliinist erilise saatepilli. Parim on see koos madalamate keelpillidega, millele mandoliin lisab värvi kõrgete häältega. Üksinda sobib ta saatma vaid teist mandoliini.

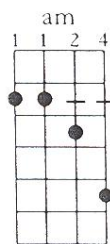
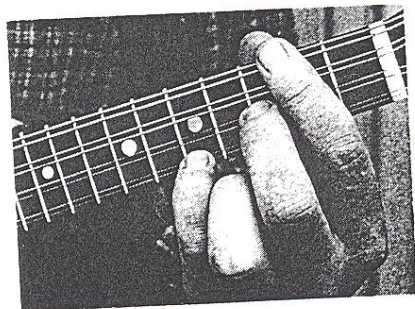
AKORDID

Kui korruga mängitakse kolme või nelja keele paari, nimetatakse seda akordiks. Akordis võib olla ka lahtisi keeli. Akordi tõmmatakse tavaliselt kiire löögiga ülevalt alla, tihedate rütmide puhul aga edasi-tagasi. Akorde võib mängida ka üks keeltepaar korruga (näiteks järjest ülevalt alla). Sellist tehnikat nimetatakse arpeggio'ks. Tavalised akordid on duurakordid, mis märgitakse suurte tähtedega (C= C-duur) ja mollakordid, mis märgitakse väikeste tähtedega (cm = c-moll). Duurkolmkõlas on kolm astet 1, 3, 5 ja nelja keelepaari puhul peab üks neist olema topelt. Mollkolmkõlas on vastavad moll-helilaadi astmed.

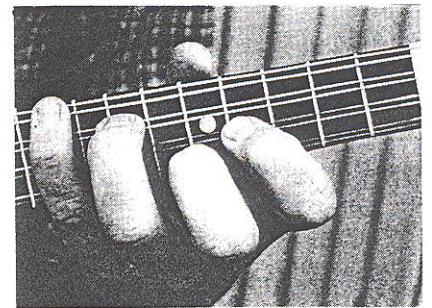
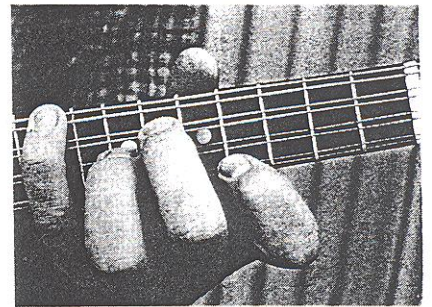
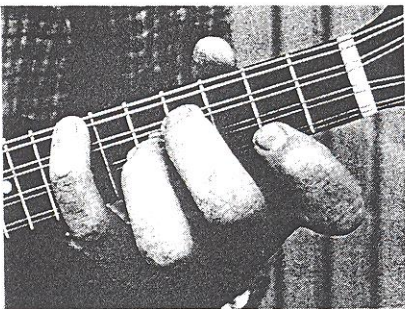
Akordi-võtted on antud tabelis ja seal on tabulatuuri meenutavad pildid sõrmlauast. Järgmisel pildil on C- duuri võte ja kõrval tabelis olev pilt.

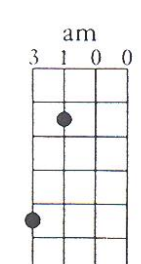
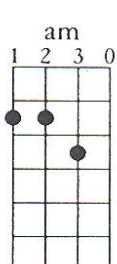
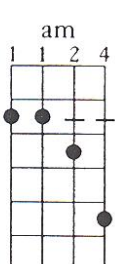
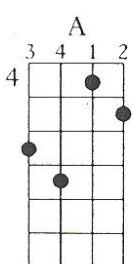
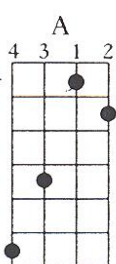
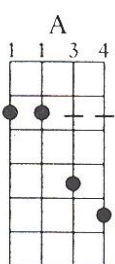
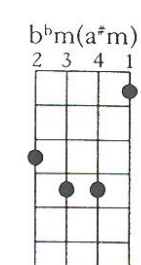
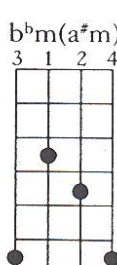
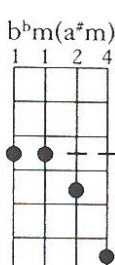
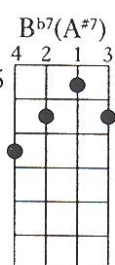
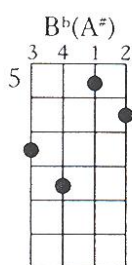
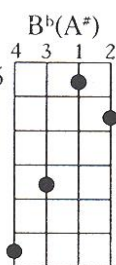
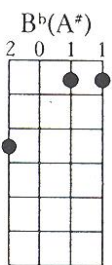
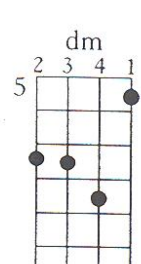
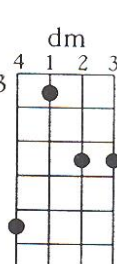
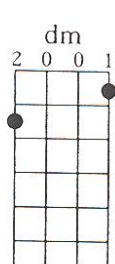
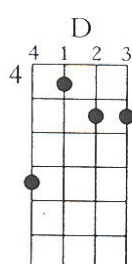
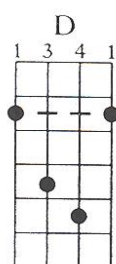
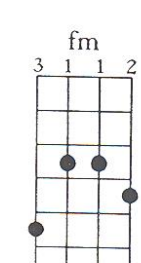
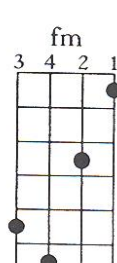
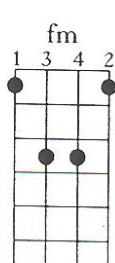
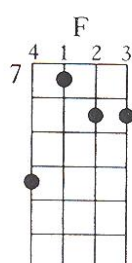
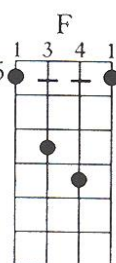
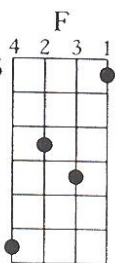
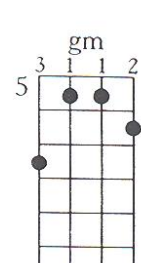
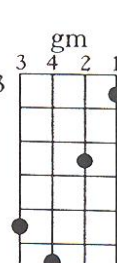
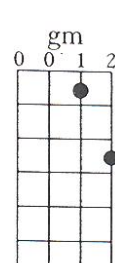
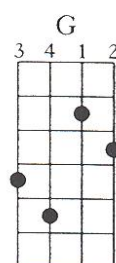
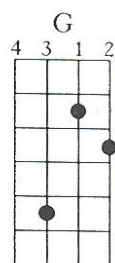
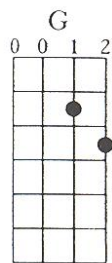
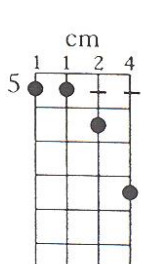
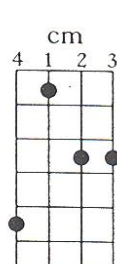
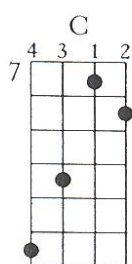
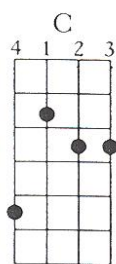
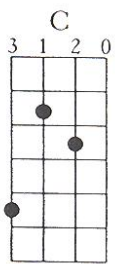
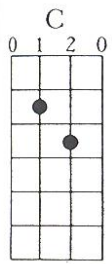

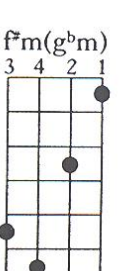
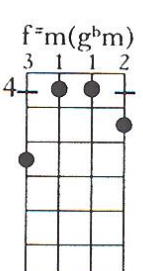
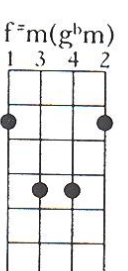
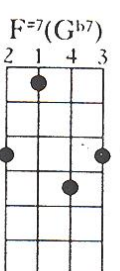
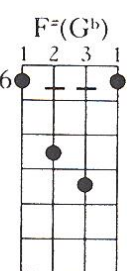
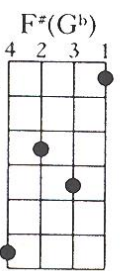
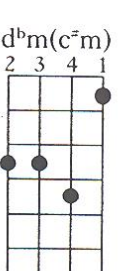
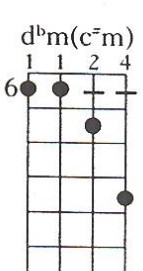
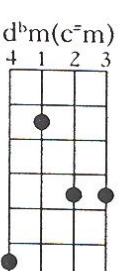
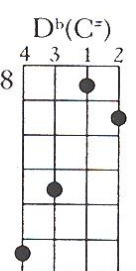
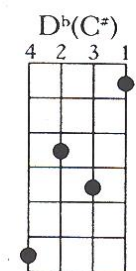
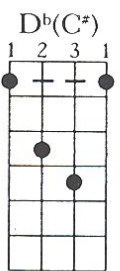
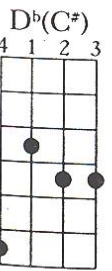
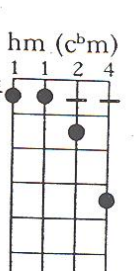
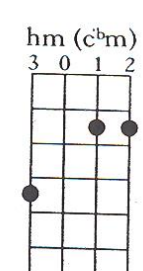
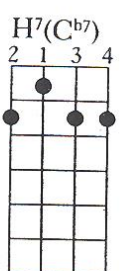
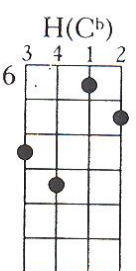
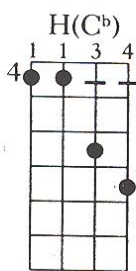
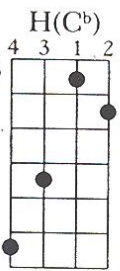
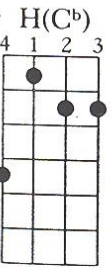
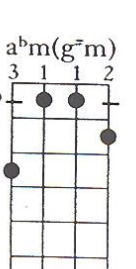
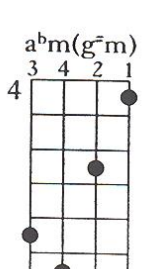
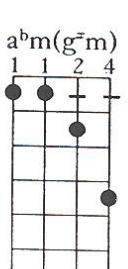
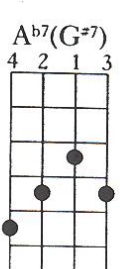
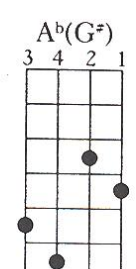
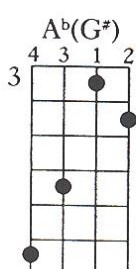
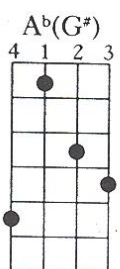
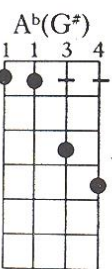
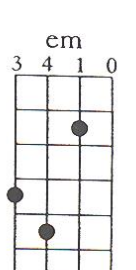
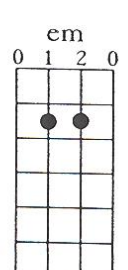
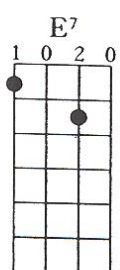
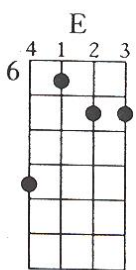
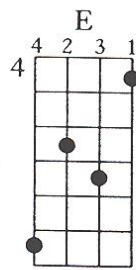
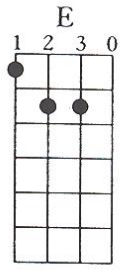
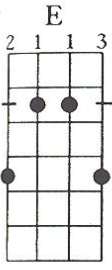
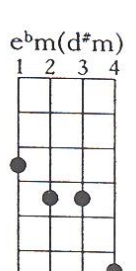
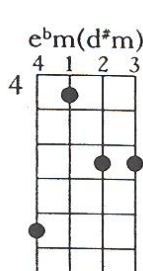
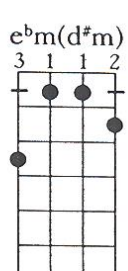
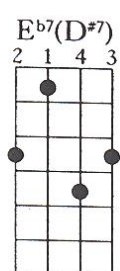
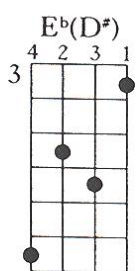
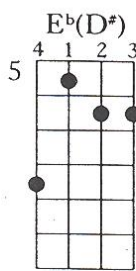
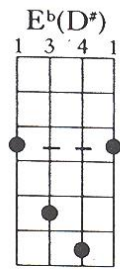
Akordides võib kasutada ka nn. barre- võtet, kus esimene sõrm vajutab kõik keeled alla ja teised sõrmed saavad vajutada samasid keeli kõrgemalt. Näiteks võetakse a-moll akord barre-võttega.

C- duur on nõ. avatud-võttega, kuna seal on ka lahtine keel sees, kuid a-moll on kinnise võttega, kuna kõik keeled on surutud vastu sõrmlauda. Avatud võtetega on alguses parem mängida, kuid suletud võtetega saab pikki sõrmlauda kiiresti liikuda soovitud akordini. Kui näiteks a-moll võttega liikuda ühe vahe võrra üles poole, saame ais-molli, kui kaks vahet üles poole, saame h-molli jne. Kui C-duuri võttega liikuda üks vahe üles poole jääb e-keel ikka lahtiselt kaasa helisema ja tulemuseks on midagi muud kui Cis-duur. Kuid ka C-duurile on olemas suletud võte nagu ka kõigile teistele duurile ja mollidele. Avatud võttega akordid sobivad paremini aeglastele, rahulikele lugudele, suletud võttega akordid aga kiirete ja keeruliste rütmifiguuridega palade saatmiseks.

PAREMA KÄE TEHNIKA.

This page contains ten staves of musical notation for the right hand, all in 4/4 time. The exercises are as follows:

- Staff 1:** Four quarter notes on a single line, each with a fingering number (1, 2, 3, 4) written below it.
- Staff 2:** Four pairs of beamed eighth notes, each pair with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it. An accent mark (v) is placed above the second note of each pair.
- Staff 3:** Four pairs of beamed eighth notes, each pair with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it. An accent mark (v) is placed above the second note of each pair.
- Staff 4:** Four pairs of beamed eighth notes, each pair with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it. An accent mark (v) is placed above the second note of each pair.
- Staff 5:** Four pairs of beamed eighth notes, each pair with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it. An accent mark (v) is placed above the second note of each pair.
- Staff 6:** Four quarter notes on a single line, each with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it.
- Staff 7:** Four pairs of beamed eighth notes, each pair with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it. An accent mark (v) is placed above the second note of each pair.
- Staff 8:** Four pairs of beamed eighth notes, each pair with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it. An accent mark (v) is placed above the second note of each pair.
- Staff 9:** Four pairs of beamed eighth notes, each pair with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it. An accent mark (v) is placed above the second note of each pair.
- Staff 10:** Four pairs of beamed eighth notes, each pair with a fingering number (1, 2, 3, 4) below it. An accent mark (v) is placed above the second note of each pair.

LÕPUD JA ÜLEMINEKUD.

① C

②

③

④

⑤

⑥

⑦

⑧

⑨ C

⑩

⑪

-P

⑫

-P

⑬

-P

⑭

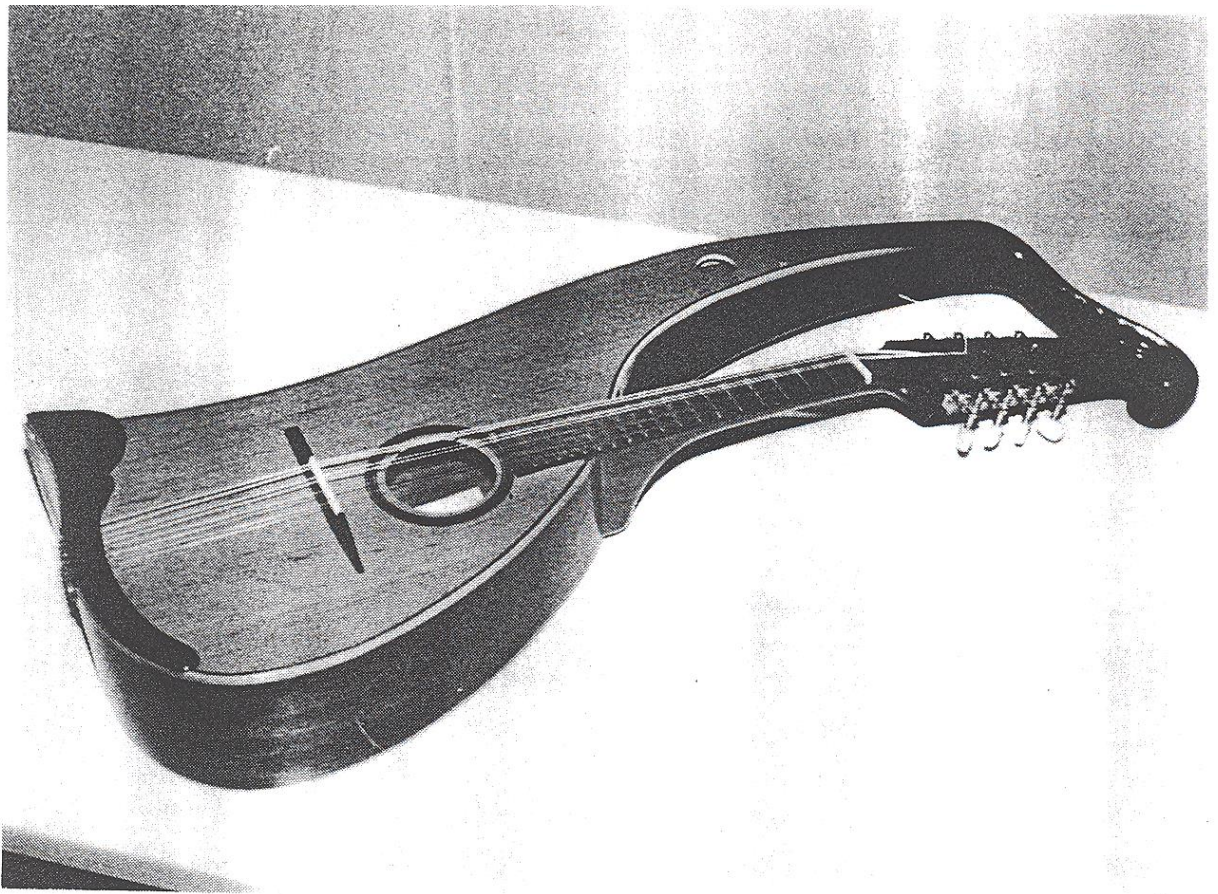
-P

⑮

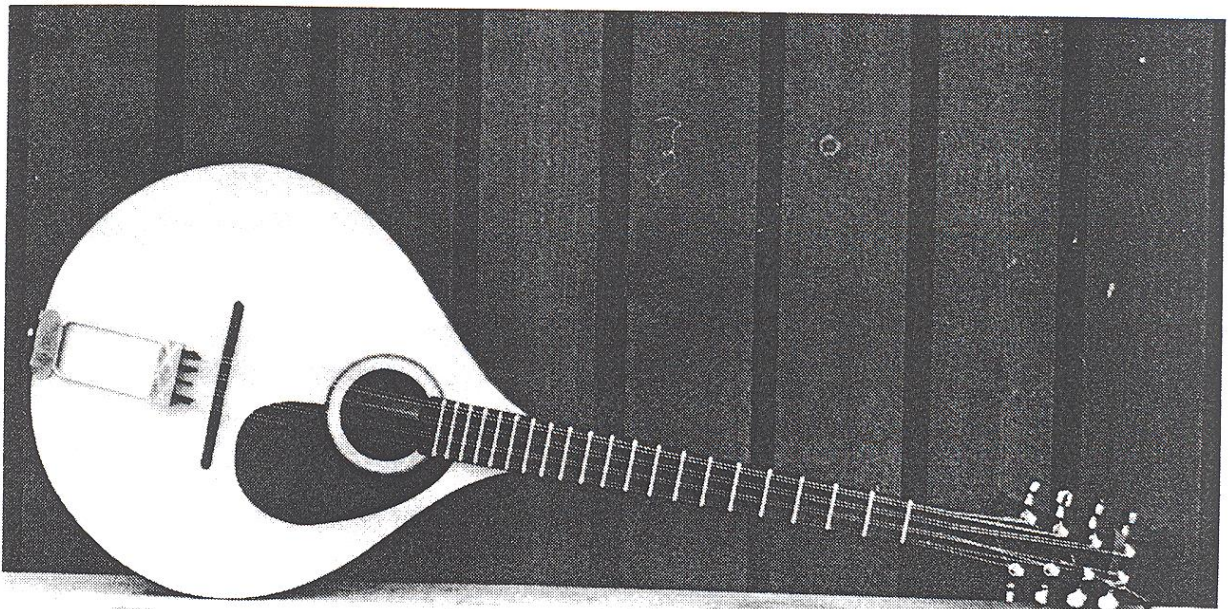
-P -H

⑯

-P -H

Itaalia Musikalia-lüüramandoliin

Keijo Säteri valmistatud
mandoola.

MANDOLIIN JA TEMA SUGULASPILLID.

1.MANDOLIIN

Mandoliin on ümara- või lamedapõhjalise kõlakastiga, sõrmlaua ja harilikult nelja samale kõrgusele häälestatud keelepaariga keelpill. Seda mängitakse lipitsaga või sõrmitsedes. Mandoliin pärineb XVII sajandist Lõuna-Itaaliast, kust see levis ka mujale ja saavutas suure populaarsuse.

Algul oli mandoliin ainult rahvapill, hiljem on seda kasutatud ka kammer- või sümfoonia orkestrites.

2.SUGULASPILLID

MANDOOLA- on mandoliini kõige lähem sugulaspill ja seda mängitakse oktaav madalamalt kui mandoliini või kvint madalamalt nagu altviulil. Oktaav madalamat nimetatakse mandoolaks, kvint madalamat aga altmandoolaks.

MANDOLIINITSELLO E. MANDOTSELLO- on suuremõõtmeline mandoliin mida häälestatakse tselloga sarnaselt (C,G,d,a)

MANDOBASS- need on kontrabassiga võrreldavad mandoliini sugulased, mida leidis vanades orkestrites ja mida oli kolme eri varianti: kahekeeleline, kolmekeeleline ja neljakeeleline. Häälestus sarnaneb kontrabassile, välimus aga on tilgakujulise kitarril ja kontrabassi vahepealne.

PIKLOMANDOLIIN- on mandoliini nn. "väikevend". Seda häälestatakse kvart kõrgemalt, kui mandoliini.

12-KEELNE MANDOLIIN- ühele keelepaarile vastab kolm keelt, millest üks on oktaav madalam nn. kontrakeel.

16-KEELNE MANDOLIIN- on eelmise pilli laiendatud vorm. Ühele keelepaarile vastab neli keelt, millest kaks on kontrakeeled. Pill kõlab nagu

“miniorkester”, kuid teda on raske mängida ja sõrmitseda. Sõrm peab tabama korraga nelja keelt ja mitte rohkem.

BANJOMANDOLIIN - see pill on pärit Ameerikast, kus mandoliini kaelaosale on liidetud banjo trummiosa . Hääled on seetõttu tugevam ja võimsam, kuid kiire tremoloei kõla nii hästi kui tavalisel mandoliinil.

DOBROMANDOLIIN- on samuti ameerikast pärit ja selle on teinud vennad Dobera”d, kes täiendasid mandoliini alumiinium osadega, mis võimendavad ja muudavad heli huvitavamaks.

BOUZUKI E. BUZUKI- on kreeka keelpill, mida sageli peetakse lihtsalt suuremaks mandoliiniks.Kuid ta on lähedasem sugulane araabia pikakaelalisele lautole,millele on lisatud naapolilaadse mandoliini osi. Enamasti on buzukil kolm paari keeli,kuid Briti saartel on ka pille, millel on mandoolale samaselt neli paari keeli.

TSITTERID- on mandoliinile sarnased lamedapõhjalised instrumendid, mis on sageli erinevad Hispaanias, Portugalis ja Briti saartel. Algselt on nad olnud täiesti erinevad mandoliinidest , kuid on ajapikku hakanud rohkem sarnanema mandoliiniga.

BANDUURA- on kutsutud ka hispaania mandoliiniks. Sellel on kuus paari keeli.

BANDOOLA- sellel on kaheksateist keelt ja ta sarnaneb banduuraga , kuid igale paarile on lisaks üks keel.

MANDOLIINI HOOLDUS.

Hea pilli peale peab tavaliselt kulutama palju raha , kuid see on tavaliselt hästi investeeritud raha. Kui pilli hästi hooldada siis püsib tema väärtus kaua.

JÄRGMISEKS MÕNED NÕUANDED

☐ **Keeli tuleks sageli vahetada:** need tuleb puhastada seebiveega ja korralikult kuivatada. Alati mängimise järgselt tulevad keeled higist puhastada pehme kangaga kergelt hõõrudes.

☐ **Mandoliini puuosad** võib puhastada villase kangaga ja kasutada aineid mis on ette nähtud pilli puhastamiseks. Mõned teised ained mis on mööbli puhastamiseks mõeldud võivad pilli katvat lakikihti lahustada.

☐ **Pilli tuleb hoida niiskuse eest**, kuumuse ja suuremate T`kõikumiste eest. Keskküttega elamine on pillilehea ,kui pole suuri temperatuuri muutusi. Külmale seinale rippuma ja küttekehade lähedusse pole samuti pilli hea paigutada. Peab meeles pidama, et pillikast on parim pilli hoidmise koht.

☐ **Kui pilliga reisida** on pillikast jällegi parim. Kuid ka sel juhul tuleks jälgida , et külmast välisõhust sooja ruumi sisenedes peaks pill mõnda aega enne mängimist kassis olema, et temperatuur ühtlustuks.

☐ **Aeg ajalt tuleb kontrollida pilli liimitud osi-** Alati tuleks jälgida, et keeled sobiksid just sellele pillile. Liialt paksud keeled võivad pingutamisel pilli keha rikkuda.

☐ **Tähelepanu tuleb pöörata kaela painele-** Kui see hakkab kaardu kiskuma on jällegi põhjus liialt jämedates keeltes.(medium või heavy keeled) Alati oleks parem kasutada peenemaid keeli (light keeled).

☐ **Kulumisjäljed pilli kaelal-** pika kasutamise järgselt võivad need ilmuda pilli kaela osale millele keel vajutatakse mängu ajal. Neid vigu saab kergelt kõrvaldada pillimeistriga konsulteerides.

☐ Kui keeli vahetada tuleks jälgida ,et keeled satuks alati oma õigesse pesasse. Samuti tuleb jälgida, et häälestus kruvid ei "ragiseks". Selle vastu aitab kui kasutada lambiõli nuppude õlitamiseks ja ragin lakkab.

C. MANDOLIINI AJALUGU EESTIS.

Eestis on üksikuid pille levinud juba XIX sajandil. Eriti palju kasutati neid XX sajandi alguses- küll soolopillidena koduses musitseerimises, kui ka väiksemis ansamblis koos teiste pillidega.(H.Tampere "Eesti rahvapillid ja rahvatantsud")

Massiline mandoliinide kasutamine toimus Eesti koolides 30-ndail aastatel küll ansamblites, kui ka orkestrites. Orkestrid- ansamblid olid paljudes 6-klassilistes algkoolides ja gümnaasiumites. Näiteks 16-st Tartu algkoolist olid orkestrid 15 koolis ja peale selle veel 2 -es tütarlaste gümnaasiumis.

Mandoliiniorkestrite suuremaid ja aktiivsemaid propageerijaid oli Valentin Marvet--(sünd. 18.03. 1903 Narvas)- muusikapedagoog. Lõpetas 1921. aastal Tallinna Õpetajate Seminari. Töötas 1922.-63. muusika ja matemaatika õpetajana Paide Algkoolis, Tartu 11. Algkoolis, Tartu 10. 8- kl. koolis ja Tartu Pedagoogilises koolis ning 1945-53. aastani rahvapilliõpetajana Tartu Muusikakoolis. Korraldas koolides keelpillide eriti mandoliinide orkestrite tegevust. Avaldanud "Mandoliinimängu õpiku" (Tartu 1935)---(Eesti Muusika Biograafiline Leksikon lk.142)

30-ndail aastatel olid tekkinud juba kohalikud pillide valmistamise ja parandamise töökojad ja ärid.

Suurimaid oli August Kristali pillide valmistamise töökoda- äri Tallinnas, kus valmistati kõiki mandoliiniorkestrisse kuuluvaid pille: pikolo-mandoliin, mandoliin, altmandoliin, mandoola, bass-mandoliin, tsello-mandoliin ja kontrabass-mandoliin.

☐**August Kristal**-muusikariistade tööstuse FMA August Kristal asutaja.Sündis 12.08.1866 a.-l põllumehe pojana Harjumaal Triigi vallas Uueveski külas Tõnsu talus. Omandas hariduse Tallinnas Kõrgemas Linna koolis, hiljem täiendas end võõrkeelte alal. Mõttele siirduda muusikariistade valmistamise alale sattus ta oma venna purunenud viiulit parandades. Juba varem oli ta tegutsenud puutöö alal, õppis selle järgi iseseisvalt muusikariistade valmistamist ja hiljem täiendas end Peterburis Zimmermanni Muusikariistade

Tööstuses meister Reicheli juures.

Oma esimesed viiulid valmistas isatalus, kus evis väikese töökoja. Algul olid ostjaiks lähema ümbruskonna muusikahuvilised, kuid peagi viis ta oma viiuleid Tallinna poodidesse komisjoni müügile. Sellejuures tuli tal võidelda suurte raskustega, sest Tallinna muusikariistade äride pidajateks olid sakslased, kellel sugugi polnud südamel Eesti päritolu viiulite müük, vaid välismaa odava vabrikukauba turustamine. Varsti, aga hakkasid Kristali viiulid siiski oma kvaliteedi tõttu rändama rahva hulka. Ergutatud sellest edust hakkas ta suurendama oma tööstust ja esines mitmel pool kodumaistel näitustel. Kümneaastase töö järel võis ta viia oma tööstuse Tallinna 1899 a.-l, kus hakkas valmistama ka teisi keelpille, nagu tsellod, kontrabassid, basskitarrid, mandoliinid, balalaikad jne.

Suureks tunnustuseks olid 1910.a.-l Brüsseli maailmanäitusel I auhind väljapandud pillide eest, millele hiljem auhindade näol rohkelt lisa töid paljud kodu- ja välismaa näitused. A. K. viibis 1913.a.-l Saksamaal kust tõi tööstusele mitmesuguseid masinaid.

Kuigi I maailmasõda ei möödunud tööstuse edukäiku halvamata jätkus peale sõda töö endise hooga ja tema tööstuse viiulid, samuti kui ta teisedki muusikariistad, hakkasid leidma turgu üle kogu maailma. See tubli töömees suri 1925.a.-l. (Kasutatud kirjandus: "Eesti Majanduselu Leksikon" 1939 Kirjastus "Sõna" Pärnus, toimetanud Leetmaa)

□ **Harald Kristal**-Muusikatööstuse FMA August Kristal üks omanikest, August Kristali poeg. Sündis 11.07. 1904. a.-l Tallinnas. Omandas üldhariduse Westholmi Gümnaasiumis. Tegeles juba kooli ajal isa juures muusikariistade valmistamise õppimisega ja muusikariistade valmistamisega omandades seega juba varakult selle töö kogemused ja traditsioonid. Asus peale kooli lõpetamist töölisena isa tööstusse ametisse ja esines juba 18. aastasel Tallinna Põllumajandus Seltsi näitusel kahe omavalmistatud viiuliga mille eest sai auhinna.

Tegutses peale isa surma alates 1925. a-st ühes emaga tööstuse juhtimisega jätkates seda isa vaimus. Tööstust edasi arendades ja selle toodangut mitmekesistades. Ühtlasi täiendas ettevõtet uute ajakohaste masinatega.

Oli Tallinna Tööoskusameti eksamikomisjoni liige muusikariistade alal, Muusikamuuseumi ühistu liige.

Lisaks hakkas tootma peale keelpillide veel vilespille, mida varem imporditi välismaalt, muusikalisi löökriistu nagu trumme, taldrikuid, metallofone

Kõiki viimati mainitud pillide osi valmistati kohapeal oma tööstuses. Ühtlasi hakkas ta uudisena valmistama bändzosid, viulitüüpi kitarre ja mandoliine. ("Eesti Majanduselu Leksikon" 1939 Kirjastus "Sõna" Pärnus, toim. Leetmaa)

Samasugune töökoda oli Eduard Uudelil Tartus.

□**Eduard Uudel**- muusikariistade äri ja tööstuse omanik. Asukoht Tartus Raekoja 4. Sündis 05.01.1892.a.- l Vara mõisas põllutöölise pojana. Alghariduse sai ta Vara- Matjama Algkoolis. Kuni 20 -nda eluaastani töötas ta mitmetes mõisates kivilõhkujana ja puhastas põldusid kividest.

1912.a.-l asus ta Tartus J.Blumi juurde muusikariistade valmistamist õppima. 1915.a.-l, kui ta oli parajasti lõpetanud oma ameti õppimise mobiliseeriti ta maailmasõtta ja määrati 171.-sse tagavarapataljoni, seal oli ta lühikest aega ja määrati Läti Küttide tagavarapataljoni. 1917.a. lõpul tuli ta Eestisse astudes siin loodavasse tagavarapataljoni. Vabadussõja puhkedes peale Saksa okupatsiooni aega astus ta vabatahtlikult Eesti väkke ja tegi vabadussõja kaasa kuni selle sõja lõpuni teise polgu koosseisus.

1921.a.-l ,kui oli vabanenud sõjaväest asus ta tagasi Tartusse ja asutas seal oma muusikariistade töökoja asukohaga Riia tänav 16. Alguses töötas ta täiesti üksi, kuid peagi võis ta võtta endale abilise, kuna nõudmine tööstuse saaduste järele oli sedavõrd tõusnud. 1928.a.-l asutas ta Riia tänav 33 muusikariistade äri ja kolis sealt poolteist aastat hiljem Raekoja plats 4 , kus tööstus mehhaniseeriti ja mida omanik suurendas ja täiendas pidevalt tehniliste uuendustega.

Tööstuses valmistati mitmesuguseid keelpille ja tehti parandustöid. Tööstuses töötas mitu töolist, kes olid saanud hariduse E.Uudeli juures.

Peale nende leidis veel palju väikseid töökodasid ja üksikuid pillimeistreid. Lisaks oli võimalik osta ka imporditud pille, keeli, mehhanisme ja lipitsaid paljudest muusikakauplustest. Tallinnas Esto-Muusika ning Tartus J.Blumi muusikariistade ja raadioäri.

□**Joosep Blum**-muusikariistade tööstuse ja äri omanik. Sündis 06.03.1887 muusikariistade töösturi pojana Tartus. Omandas alghariduse Tartus Welbergi Koolis. Õppis oma isa 1875.-ndal asutatud muusikariistade tööstuses ja töötades seal kuni oma isa surmani.

Võttis 1889.-ndal a.-l üle tööstuse juhtimise ja avas 1902.a.-l selle juurde muusikariistade äri.

Selleks, et pidada sammu areneva muusikatööstusega käis ta mitmeid kordi end täiendamas Saksamaal. 1936.a-l sai muusikariistade meistri kutsetunnistuse Tartu Tööoskusametilt. Oli sama ameti eksperdiks muusikariistade alal. Tema tööstuses valmistati mitmesuguseid keelpille, bajaane, akordione ja tehti mitmesuguseid parandustöid. Oli Eesti vanim muusikatööstus, asukohaga Tartu Võidu tänav 19.

(“Tartu Töösturite Keskühing” välja andnud Tartu Töösturite Keskühing Tartu 1937)

Muusikakauplustes oli müügil ka üksikuid noote mandoliinidele selle aja levimusmuusikast (“Postipoiss”, “Miku merehädas” jne.) Mitmesugused kirjastused andsid välja mandoliininoote. Näiteks pillimeister A. Kristali kirjastus andis välja 1930. a. mandoliiniorkestrile orkestreeritud noote. V.Marveti poolt anti välja koolide mandoliiniorkestritele noote 1936.-1940.a. tervelt 17. komplekti.

Olid käibel mitmesugused pisikesed õpikud algajatele tavalistes nootides ja ka numbrinootides. Parim ja metoodiliselt läbimõeldum ning enim kasutatud oli V.Marveti koostatud mandoliini õpik.

Repertuaari kooliorkestritele seadsid-orkestreerisid võimekamad laulmisõpetajad-orkestrijuhid ja ka heliloojad nagu E.Oja, L.Virkhaus, V. Marvet ja teised.

Kooliorkestrite repertuaar oli väga mitmekesine alates rahvamuusikast, kirikumuusikast kuni kergemate klassikamuusika teosteni. Näiteks:

Ed. Oja- Eesti valss

K.A.Herman-Kevade marss

A.Lemba-Hällilaul

R.Tobias- Teel

K.Türnpu-Troost

L.Beethoven-Menuett

Fr.Schubert- Kaunemaid viise

J.Strauss-Valsid

E.Grieg- Ase surm

W.A.Mozart-Menuett

Mitmesuguseid vaimulikke ja jõulu laule.

Kooliorkestrid esinesid põhiliselt oma kooli üritustel, oli esinemisi kirikus kirikupühade aegu ja tehti kontserte koolide ühisorkestriga.

□ Tallinnas tegutses 30-ndail aastail ka Mandolinistide Klubi.

□ Sajandi alguses tegutses aktiivselt Kirillovi mandolinistide kvintett- see esines edukalt ka välismaal, plaadistati heliplaadifirma Parlophon (saksa) poolt.

□ Trükikoja "Kommunist" klubi juures tegutses kuni 1980.a-teni mandoliini orkester hiljem jätkus see pensionäride kollektiivis J.Tombi nim. Kultuuripalees ja osalt Tallinna Ohvitseride Maja Vene Rahvapilliorkestris.

□ 1962.a. I koolinoorte Laulu ja Tantsupeoks oli registreeritud 1700 mandoliinimängijat (Ü.Pajuri andmed Õpetajate Täiendusinstituudist)
Oli välja antud repertuaar, kuid laulupeo üldkomisjon ei pidanud mandoliini orkestreid sobilikuks. Algas koolide mandoliiniorkestrite vähenemine.

□ 1970.a. algas organiseeritud kampaania Heino Kaljuste ja Heino Jürisalu eestvedamisel, mis propageeris koolides plokkflööti. Jätkus mandoliiniorkestrite vähenemine. Oli probleeme uute pillide saamisega ja 1980.aastaks olid koolidest mandoliiniorkestrid kadunud.

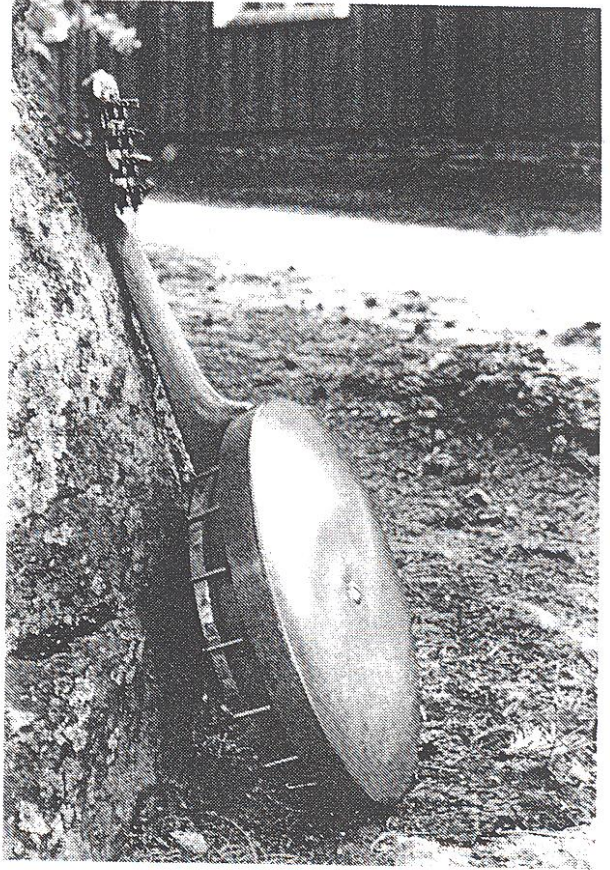
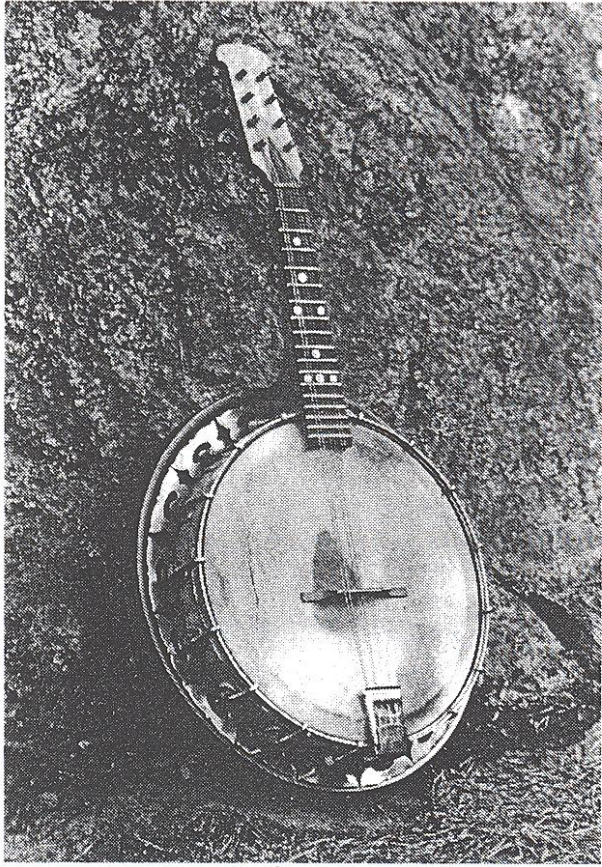
□ ENSV ajal ilmunud repertuaar ja pedagoogilised juhendid:

Tõnu Paomets -Mandoliiniorkester lasteorkestrina (Pedagoogilised lugemised)
Eesti Riiklik Kirjastus 1956 Tln.

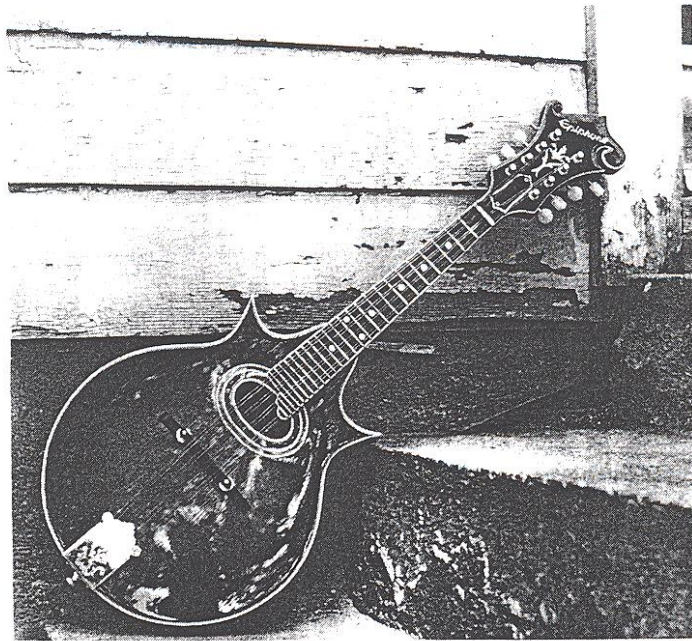
-Repertuaarivalimik koolide mandoliiniorkestritele 1961.a.

Ants Kiilaspea- Repertuaarivalimik koolide mandoliiniorkestritele
I osa 1959.a.
II osa 1960.a.

V.Marvet ja U. Uiga-Mandoliiniõpik 1974 a. Tln.

Mandoliinbanjo

Jaapani Epiphone-mandoliin

MANDOLIINI AJALUGU AMEERIKAS.

Enne 1800. aastat oli Põhja-Ameerikas mandoliine väga vähe. Vabrikus valmistatud euroopa päritoluga pille hakati maale tooma 1880. aasta paiku, mille tulemusena seal algas väga võimas mandoliini muusika areng nagu ka Kesk-Euroopas.

Üldise kiindumuse mandoliini vastu oli äratanud 1879. aastal USA-d külastanud õpilasansambel "The Spanish Students" ja nagu hiljem on selgunud, olid nende pillid hoopis banduurad, (mandoliini sugulaspillid).

1890.aastal avaldati USA-s juba palju mandoliinile mõeldud noote. Aastasajavahetusel reisisid mööda maad klassikalise mandoliinimängu virtuoosid, kellest suurem osa olid Itaalia päritolu. Tuntumad nendest olid Giuseppe Pettine, Bernardo de Paze ja Carlo de Filippis.

Samal ajal, kui väikseid klassikalisi palu esitavad virtuoosid reisisid ringi ja andsid salongikontserte hakkas rahvas ostma nn. "kahedollari mandoliine" (kiiresti ja odavalt tehtud vabriku pille). Mandoliin hakkas muutuma populaarseks pilliks kõikide etniliste rühmade seas. Odavad sissetoodud mandoliinid talusid halvasti ilmamuutusi ja kasutamist ning tekkis vajadus kodumaise toodangu järele.

Sisserännanute seas oli palju pilliehitajaid, kelle tehtud mandoliinid tõi turule "Lyon & Healey" nimeline ühistu kelle toodangus oli kolme hinnatasemega pille kodus ja kontserdil mängimiseks. Kuulsa "Martin" kitarrivabriku mudelite nimekirjas oli aastal 1898 juba seitse erinevat naapoli stiilis mandoliini, mille hinnad sõltusid kaunistus ja viimistlusmaterjalidest.

Otsustava jälje kogu ameerika mandoliinikultuurile jättis pilliehitaja Orville Gibsoni mõte sobitada mandoliini ehitusse põhimõtteid, mis olid kasutusel XIX saj. lõpus viiuli ehituses. Ta võttis kasutusele viiuli mõõdud,

põhja ja kaane kuju, lisaks hääletalade põhimõtte ja neid kasutades lõi ta kaks uut mandoliini tüüpi, mida kasutatakse praegusel hetkel kogu maailmas eeskujuna naapoli mandoliini kõrval.

Nn. F-mandoliinile on iseloomulik spiraal ühe "õla" peal, sarnaselt vanadele Firenze mandoliinidele, nn. A-mandoliinil on korrapärase veetilga kuju. Mõlemast on tehtud Gibsoni vabrikule omaseid arvukaid natuke üksteisest erinevaid mudeleid; on ümmarguse auguga või T aukudega varustatud ja sellele lisaks on neist näiteks Jaapanis arendatud arvukalt teisendeid.

Siledapõhjalistest mandoliinidest erinevalt on Gibsoni mandoliinide kaaned ja põhjad tehtud uuristades kumeraks. Võimsa ja tugeva hääle tõttu kutsutakse neid vanades reklaamides "kõvahääleteks mandoliinideks". Ameerika ja Euroopa mandoliinide ehituses on nii suur vahe, et näiteks Hugo D'Altoni nimeline inglise päritolu kontsertmandoliinimängija arvas, et sellele plangust ehitatud paariskeelisele pillile peaks mõtlema uue nime.

Aastatel 1920.-1924. Gibsoni tehases töötanud Lloyd Loar arendas Gibson- mandoliinid lõplikult välja ja viis need praegusesse tippu. Ta pingutas kaane all olevad bassitalad teatud helikõrgusele ja muutis hääleavad F kujuliseks.

Loari ajastu pillide eest makstakse tänapäeval sama palju, kui vanade käsitsi tehtud Itaalia viiulite eest. F- tüüpi mandoliine kasutatakse eriti buergass muusikas, nende võimsa ja terava hääle pärast.

A-tüüpi mandoliinide pehmemat häält soosivad rahvamuusika esitajad ja ka klassikalise muusika mängijad. Euroopa klassikalised mandoliinimängijad ei pea lugu Ameerikas toodetud pillidest.

"Gibson"-mandoliin
1917. a.

LÖPPSÕNA.

Mandoliin on saavutanud suure populaarsuse juba XVII sajandil. Euroopas ja Ameerikas on ta praegugi väga populaarne. Eestis oli mandoliini populaarsus väga suur selle sajandi alguses. Praegusel ajal enam ei tegutse sellises ulatuses orkestreid, kuid mandoliini tähtsus on endine folk- ja country muusikat viljelevates ansamblites.

Käesolevaks diplomitööks on mandoliiniõpik, mis on mõeldud viiulimängijatele, kes soovivad õppida lisaks viulile ka mandoliini. Seetõttu ei ole õpikus kasutatud harjutusi päris algajale. Põhirõhk on asetatud parema käe tööle, kuna see erineb viiulimängija poognakäe tööst. Vasakukäe tehnika on üsna sarnane viiulimängija vasakukäe omaga.

Loodan, et õpik oli piisavalt lihtne ja arusaadav viiulimängijatele. Kui kõik õpikus kirjeldatu on omandatud, ei peaks tekkima probleeme ükskõik millise loo mängimisel mandoliiniga.

Head harjutamist!!!!

KASUTATUD KIRJANDUS:

1. Seppo Sillanpää "Mandoliiniopas" 1990
2. "Eesti Muusika Biograafiline Leksikon"- Tln. "valgus" 1990
3. H. Tampere "Eesti rahvapillid ja rahvatantsud"
4. Heldur Vaabeli isiklikud mälestused.
5. "Eesti Majanduse Lu Leksikon" Kirjastus "Sõna" Pärnu 1939
toimetanud Leetmaa
6. "Tartu Töösturite Keskühing" Välja andnud Tartu Töösturite
Keskühing Tartu 1937
7. Bud Orr`i "Anthology of Mandolin Music" Mel bay publications
1983 USA
8. Jarmo Romppaneni koostatud harjutused.